

**TTK'NİN MEVCUT KÖMÜR ÇIKARTIM TARZI VE
GÖRENEKSEL TERTİP REJİMİ BAĞLAMINDA, 4000 YENİ
MADENCİ İSTİHDAMININ İŞLETME PERFORMANSI
ÜZERİNDEKİ YANSIMALARININ BİR YILLIK MUHASEBESİ**

AN ANNUAL ACCOUNT OF THE REFLECTIONS OF THE
EMPLOYMENT OF 4000 FRESH MINERS ON THE MINING
PERFORMANCE, IN REGARD WITH THE EXISTING COAL
EXTRACTION MODE AND THE CONVENTIONAL DEPLOYMENT
REGIME OF TTK

M. Tayfun ÖZUSLU, *Selanik Cad 19/6, Kızılay, 06660 Ankara*

ÖZET

Bu bildirinin kapsamı, tamamı birden (2) No.'lu kadro'ya tertip edilmek üzere işbaşı yapan 4000 yeni madencinin kömür çıkartım performansına koyduğu katkılara ilişkin - TTK (Türkiye Taşkömürü Kurumu) resmî arşivlerinden derlenen, alabildiğine ince tafsil edilen ve münhasıran 1999 sonu ile 2000 sonu arasındaki 12 aylık döneme teşmil edilen- sayısal verilerin toplu olarak değerlendirilip yorumlanmasından ibarettir. Bildirinin amacı, Havza'da hüküm süren istihdam ve işletmecilik rejiminin mevcut sorunları ile yakın gelecekteki encamı üzerinde odaklanması gereken ve maden mühendislerince görüşülecek olan bir tartışma (veya polemik) gündeminin oluşumunu hedeflemektedir.

ABSTRACT

Scope of this paper is consisted of an overall assessment and the interpretations of the relevant numerical data -compiled from the official archives of TTK (Turkish Hardcoal Enterprises), detailed to the furthest available extent, and covered exclusively a period of 12 months extending from the yearend of 1999 to that of 2000- on the contributions attached by the employment of **4000** fresh miners, all of whom have exclusively been deployed as longwall face crew and supposed to raise the present performance level of coal extraction. Aim of the paper has targeted the formation of a new discussion (*or* polemic) agenda to be debated amongst the mining engineers focusing on existing issues and forthcoming whereabouts of the mining and employment regime reigning over the Zonguldak Basin.

1. GİRİŞ

Eğer **bir taşkömürü havzasının toplam ana ihraç kapasitesinin kullanım oranında, hepsi topu bir yıl içinde** yaklaşık yan yarıya artış kaydedilmesine rağmen, aynı kapasitenin yansı bile hâlâ kullanılmıyorsa, bundan böyle *'üretim zorlaması'* gibi nostaljik söylemleri derhal bir yana iteleyip, o havzanın müzmin **illeti haline** gelen *'üretim kabızlığı'* için gereken tedavi çareleri acilen gündeme alınmalıdır....

1999 sonundan itibaren 4012 adet *taze* madencinin peyderpey işbaşı yaptırılarak çeşitli kartiyelere tertip edilmeleri üzerine, Havza'da da yeni bir umut rüzgârı estirildiği bilinmektedir. Başka bir ifadeyle, 2000 yılı -yalnız takvimler üzerinde gelip geçecek diğer örnekleri gibi- yusuvarlak bir rakam olmakla kalmamış; Havza'daki teknil insan unsuru için *miladî bir dönüşümün* müjdecisi de olmuştur. Ancak, bu olumlu gelişmeyle birlikte -35 yıldır zaten ittire kaktıra yürütülen ve son 15 yıldır da **kasıtlı olarak** ha bire kösteklenip duran- 60 yıllık makûs gidişatın bir yılda düzelebileceği gibi bir zehaba ayak uydurulunca, umut yanılısımları da ağır aksak sanrıya dönüşmeye başlamıştır.

Bir örnek vaka incelemesi oluşturan aşağıdaki satırlarda, Havza'da bir nevi *milat* olarak itibar edilen 2000 yılının seçkin sayısal gerçekleştirmelerini ele alan bir muhasebe aktarılmaktadır. Anılan *miladî kavram* bütün Havza Kamuoyu nezdinde rağbet görerak aynen benimsendiği için de, inceleme kapsamı sadece bir yıllık (1999 Sonu - 2000 Sonu) süreyle sınırlandırılmıştır. Bu incelemenin birincil amacı, Havza'da hüküm süren istihdam rejiminin ve işletmecilik karakteristiklerinin *miladî* birinci yıl süresince verdiği görüntünün ana hatlarla çizilip yorumlanmasından ibarettir. Araştırmanın ikincil amacı ise, anılan istihdam-işletme rejiminin mevcut sorunları ile yakın gelecekteki encamı üzerine odaklanması gereken ve maden mühendislerince görüşülecek olan bir tartışma (veya polemik) gündeminin oluşumunu -ya da çok daha kestirme bir ifadeyle, inceleme sonuçlarının kolektif yoruma açılmasını- hedeflemektedir. İkincil amaç doğrultusunda, manşet ölçüğündeki birkaç mesajın dışında, ne bir çözüm önerisi getirilmiş ve ne de herhangi bir tavsiyede bulunulmuş; ya da epey aykırı bir ifadeyle, **tez kanıtlanması uğruna istatistik hokkabazlıklarına tevessülden mümkün mertebe geri durulması amacıyla, tañ olanın esas olana üstün gelmesine göz yumulmuştur.**

Olmadık ayrıntıya bile dalmaktan özellikle kaçınmayan ve gma getirecek kadar *rakamyoğun* bir içerik kazanan bu incelemenin yöntemi ve iş sekansı belirlenirken, öncelikle Havza'nın en küçük çalışma ünitelerine yakın mesafeden göz gezdirerek ayrıntılı ve net bir görüntü alınmasının ve Havza'nın genel görünümüne de bu yakın plan çekimin vizöründen yaklaşılmasının çok daha elverişli olacağı düşünülmüştür. Hem kuşbakışı, hem de kanncabakışı kollanan iki zıt perspektiften (ya da madenci jargonuyla hem dipten, hem de baştan) bakabilme kolaylığı sağlayacak bu özgül usûl çerçevesinde, **siftah olarak** Havza'da **geleneksel uzunayakların** (ilerletimli veya dönümlü, ağaç tahkimatlı) **çalışıldığı kartiyelerden numune olarak rasgele seçilen altısının 1999 ve 2000 sonlarındaki işletmecilik ve tertip rejimi büyüteç altına alınarak gözlenmiştir.** Daha sonra aym parametreler, hem bütüne, hem de *yarı mekanîze* kazı uygulanan bazı diğer kartiyelere yansıtılarak, Havza *mukayeseli anatomi tertibiyle muayene edilmiş ve ayrıca yeraltının omurga radyografisi da çekilmiştir.*

Külüstürleşmiş ve kadük olmuş kimi resmî parametrelere inceleme kapsamının hiçbir yanında itibar edilmemesi nedeniyle, hesap yoluyla bazı özgül parametreler ihdas edilmiştir. Dolayısıyla da, resmî arşivlerin özgün sayısal verileriyle bu incelemenin bazı sonuçları arasında ufak sapmalar görülebilir; ancak, esasa ve nihai sonuca müteallik ana mertebelerde kayda değer herhangi bir iraksama veya yakınsama bulunmamaktadır.⁽¹⁾

2. NUMUNE KARTİYELERDEKİ VE HAVZANIN BÜTÜNÜNDEKİ SEÇİLMİŞ TEMEL İŞLETME KARAKTERİSTİKLERİ

incelemenin selamette ilerlemesini teminen bir kılavuz olarak istihdam edilmek üzere, **Havza'nın altı işletmesinden rasgele birer adet numune kartiye seçilmiştir** Numune kartiyelerde (yani, Alacaağzı IV, insaniye VI, Asma V, Kilimli IV, Gelik II ve Amasra I'de) 1999 sonu itibarıyla çalışılan 9 uzunayak Havza'da aynı tarihte çalışılan toplam 31 geleneksel uzunayağm % 29'unu ve aynı altı kartiyede 2000 sonu itibarıyla çalışılan 11 uzunayak da mütakabil tarihte çalışılan toplam 37 geleneksel uzunayağm % 30'unu oluşturmakta; dolayısıyla da, **numune kartiyelerin uzunayakları, Havza'daki bütün geleneksel uzunayakların kabaca 1/3'ünü temsile ehil bulunmaktadır.**

2.1 Kaba Koordinatlar ve Damar Geometrileriyle Numune Kartiyelerin Takdimi

Çizelge 1'de, numune kartiyelerdeki pano ihzarat ve uzunayak tertiplerinin 1999 ve 2000 sonları itibarıyla bulunduğu mevkiiler ile çalışılan damarların geometrilerine ilişkin parametreler aktarılmaktadır. Ayrıca, numune altı kartiyede çalışılan damarların geometrilerini diğer ocaklar ve Havza'nın bütünündekiler ile kıyaslayabilmek amacıyla, agrega veriler de aktarılmıştır. Aym çizelgede görüldüğü gibi, **numune altı kartiyedeki toplam ayak boyu da hem 1999, hem de 2000 sonu itibarıyla, diğerlerinin yarısından ve Havza toplamının da üçte birinden fazla olup Havza'nın önemli bir bölümünü oluşturmakta, yam, numunelerin temsili niteliği sorgudan vareste bulunmaktadır**

2.2 Numune Kartiyelerdeki Çıkartım Kapasitelerine ve Kapasite Kullanımına İlişkin Verilerinin Havzanın Bütünündeki Emsalleri ile Mukayesesi

Çizelge 2'de, numune kartiyelerdeki uzunayakların 1999 ve 2000 sonu itibarıyla cari teorik ve pratik tuvönan çıkartım kapasiteleri ile bu kapasitelerin kullanım oranları verilmektedir. Ayrıca, numune kartiyelerin kapasiteleri ile tuvönan tonajlarına ilişkin verileri diğer ocaklardaki emsalleri ve Havza'nın bütününü ile kıyaslayabilmek amacıyla, agrega veriler de aktarılmıştır.

Çizelge 2'de mertek gibi göze batan en önemli nokta, Havza'daki teorik çıkartım kapasitesi hesaplarının hiç de hesaba kitaba gelir cinsten olmadığı hususudur. Zira, iş hesaba döküldüğünde; insaniye (1999, 2000), Asma (1999, 2000), Amasra (1999) diğer uzunayaklar (2000) ve TTK Ayakları (2000) örneklerinde görüldüğü gibi, abuk-sabuk sayısal sonuçlar ortaya çıkmakta ve bu garabet de aşağıda sıralanan özgül nedenlerden kaynaklanmaktadır :

⁽¹⁾ Bu inceleme metnindeki dipnotların tamamı aşın meraklılar, *mızahperverler* ve özellikle de gözlen sağlam olanlar için inılmıştır

Çizelge 1. Altı Numune Kartiyenin Mevkilerinin Kaba Koordinatlarla Takdimi ve Damar Geometrilerinin Havza'nın Bütünüyle Kıyası

Numune Kartiyeler	2000 Aralık İtibarıyla ve Kaba Koordinatlarla Uzunayakların ve Diğer Tertip Yerlerinin Mevkileri	Damar Geometrileri		
		(') Ayak Boyu (m)	(u) Ortalama Damar Kalınlığı (m)	[('M»)] Toplam Arın Yüzeyi (m ²)
Alacaağzı IV. Kartiye	-160/-200; 10101/11101 <i>Küçük</i> (Aralık 2000'de pano ihzaratı yok.)	90	2,8	252,0
Ihsaniye VI. Kartiye	-485A-525; 048300/056310 <i>Çay V. Kat</i> -530/-560, 052403/056318 <i>Çay V. Kat</i> aynı mevkide <i>Çay III. K. Hazırlıkları</i>	85 85	2,2 2,2	187,0 187,0
Asma V. Kartiye	-170/-205, Pırnc Ayak (Kartiyenin pano ihzaratını ayrı bir servis yürütmektedir)	132	2,5	330,0
Kilimli IV. Kartiye	-360/-^60, 51507/51105 <i>Kurul Doğu</i> -360/-^60, 51507/51105 <i>Kurul Batı</i> (Ihzaratı ayrı bir servis yürütmektedir.)	160 160	2,5 2,5	400,0 400,0
Gehk II. Kartiye	-260/-360, 41310/041410 <i>Tb Acılık</i> -260/-360, 41310/041410 <i>Hacımemiş</i> -260/-360; 41310/041410 <i>Nasıfoğlu</i> aynı mevkide <i>Sulu Hazırlıkları</i> .	180 180 180	2,5 1,5 2,0	450,0 270,0 360,0
Amasra I. Kartiye	-100/-175 Bilgin Ayak, -100/-175 Çınarlı Ayak aynı mevkide <i>Bilgin ve Çınarlı Ihzaratı</i>	125 96	1,9 2,3	237,5 220,8
Toplam	11 adet muhtelif geleneksel uzunayak	1.473	2,24	3.294,3
Diğerleri	26 adet muhtelif geleneksel uzunayak	2.528	2,65	6 708,2
TTK	37 adet muhtelif geleneksel uzunayak	4.001	2,5	10.002,5
	1999 Aralık İtibarıyla ve Kaba Koordinatlarla Uzunayak Mevkileri			
Alacaağzı IV	Aynı tertip yerlerinde çalışılmıştır.	90	2,8	252,0
Ihsaniye VI	Aynı tertip yerlerinde çalışılmıştır.	170	2,2	374,0
Asma V	Aynı tertip yerlerinde çalışılmıştır	132	2,5	330,0
Kilimli IV	Aynı tertip yerlerinde çalışılmıştır.	320	2,5	800,0
Gehk II	-260/-360; 41310/041410 <i>72 Acılık</i> -260/-360; 41310/041410 <i>Hacımemiş</i>	180 180	2,5 1,5	450,0 270,0
Amasra I	-U0/-175 <i>Taşlıdamar</i>	66	2,6	171,6
Toplam	9 adet muhtelif geleneksel uzunayak	1.138	2,33	2.647,6
Diğerleri	22 adet muhtelif geleneksel uzunayak	2 117	2,90	6.140,9
TTK	31 adet muhtelif geleneksel uzunayak	3.255	2,7	8.788,5
(*) Asma V. Kartiye venleri 1999 Mayıs ve 2000 Aralık sonları arasındaki donemi kapsamaktadır (**) TTK agregasıyla ilgili 2000 yılı venlen Ekim sonu itibarıyla Have boylan, TTK ortalaması itibarıyla, 1999 ve 2000 yıllarının her ikisi için de 1,2 m'dir Tramvay basları ve italik dizilen <i>ortalama kalınlıklar</i> , son sütun verilerinin (i) Ns lu sütun verilerine bölünmesi suretiyle elde edilmiştir				

- Ayaklar için müstakil bir tuvan tonaj hesabı tutulmamakta;
- Kartiyenin hesabı ihzaratta çıkartılan kömürü de kapsamakta;
- Ortalama damar kalınlığı verilerinin sağlığından kuşku duyulmakta;
- Kimi kartiyelerde pano ihzaratı bulunmakta, kimilerinde ise bulunmamakta;
- Bazı kartiyelerde herhangi bir pano ihzaratı bulunmasa bile, tam estamp dövülemeyen kalın damarlı ayakların tavan kömürünün domuzdamlarının arasından tırtıklanmaktadır.

Çizelge 2. Numune Kartiyelerdeki Uzunayak Kapasitelerinin ve Kapasite Kullanım Oranlarının Havza'nın Bütünüyle Mukayesesi

1999 Sonu İtibarıyla Geleneksel Uzunayaklarda Teorik ve Pratik Çıkartım Kapasitesi Kullanımının Genel Görünümü						
Tertip Yerleri	Toplam Ann Yüzeyi (m ²)	Ort. Have Boyu (m)	Teorik Çıkartım Kapasitesi (t/gün)	Fiili Çıkartım Miktarı (t/gün)	Teorik Kapasite Kullanım Oranı (%)	Pratik Kapasite Kullanım Oranı (%) ^(**)
Alacağzı IV	252,0	1,2	302	60	19,9	13,5
İnsaniye VI	374,0	1,2	449	375	83,5	14,1
Asma V	330,0	1,2	396	370	93,4	51,5
Kilimli IV	800,0	1,2	960	226	23,5	11,3
Gelikli	720,0	1,2	864	450	52,1	27,8
Amasra I	171,6	1,2	206	312	151,5	97,0
£ Numuneler	2.647,6	1,2	3.177	1.793	56,4	26,7
Diğer Uzunayaklar	6.140,9	1,2	7.369	5.012	68,0	55,9
TTK Ayakları	8.788,5	1,2	10.546	6.805	64,5	45,7
2000 Sonu İtibarıyla Geleneksel Uzunayaklarda Teorik ve Pratik Çıkartım Kapasitesi Kullanımının Genel Görünümü						
Alacağzı IV	252,0	1,2	302	300	99,3	57,8
İnsaniye VI	374,0	1,2	449	330	73,5	16,5
Asma V	330,0	1,2	396	480	121,2	72,7
Kilimli IV	800,0	1,2	960	346	36,0	17,5
Gelikli	1.080,0	1,2	1.296	650	50,2	23,7
Amasra I	458,3	1,2	550	346	62,9	29,0
£ Numuneler	3.294,3	1,2	3.953	2.452	62,0	28,8
Diğer Uzunayaklar	6.708,2	1,2	8.050	7.940	98,6	61,7
TTK Ayakları	10.002,5	1,2	12.003	10.392	86,6	49,6
(*) "Teorik Çıkartım Kapasitesi", bir tür kurtanabilir rezerv porsiyonuna eşdeğer olup, ayığın her gün bir have komple dövüldüğü varsayımıyla yola çıkılarak, arın yüzeyinin Havza'nın ortalama have boyu ile çarpılması suretiyle elde edilmiş ve yoğunluk faktörü de 'pano kayıpları'm (Gewinnungsverluste, winning losses) dengelemek üzere uzunayak çıkartım kapasitesi (yani, kurtanabilir tuvan tonaj) hesabına dahil edilmemiştir.						
(**) "Pratik Kapasite Kullanım Oranı" çalışılan ayak boyunun toplam açık ayak boyuna bölünmesiyle hesaplanıp tanımlanmıştır.						

Özetle, teorik uzunayak çıkartım kapasiteleri ile kullanımlarının gerçeği doğru dürüst yansıtmayan fiktif veriler olduğunu ve çalışılan ayak boyunun toplam ayak

boyuna bölünmesi yoluyla hesaplanan **pratik kapasite kullanım oranının daha sağlıklı ve reel bir parametre olduğunu vurgulamak yeterlidir.** Öte yandan, pratik kapasite kullanım oranının bile gerçek kullanım mertebesiyle yansıtmadığını da yine hatırlatmak gerekir.

Çizelge 2'nin pratik (reel) kapasite kullanımı sütununa bakıldığı zaman, bütüç altına alınan kartiyelerdeki reel kapasite kullanım oranının, gerek 1999, gerekse 2000 sonu itibarıyla diğerlerine ve Havza'nın agrega değerine göre yan yarıya düşük olduğu göze çarpmaktadır. Bunun nedeni ise insaniye VI, Kilimli IV ve Gelik II kartiyelerinde % 80 kadar vahim ölçekli bir atıl kapasite bulunuşundan kaynaklanmaktadır. **Havzanın bütünü itibarıyla ayak kapasitelerinin ancak yarısının kullanıldığı görülmektedir.**

2.3 Havzada Kurulu Ana İhraç Kapasitesinin Kullanımı

Aşağıdaki çizelgede Havza'da kurulu ana ihraç kapasitesi kullanımının bölgelere göre dağılımı ile bir yıl içindeki değişimi aktarılmaktadır :

Çizelge 3. Havzada Ana İhraç Kapasitesi Kullanımı

Havzada Kurulu Ana İhraç Kapasitesi Kullanımının Genel Görünümü						
Bölgeler	(*) Kurulu Ana İhraç Kapasitesi (t/gün)	(**) Fiilî Çıkartım Miktarları (t/gün)		[(n) + (,)] Kapasite Kullanım Oranları (%)		Yıllık Değişim (±%)
		1999 Sonu	2000 Sonu	1999 Sonu	2000 Sonu	
Armutçuk	2.700	858	1.369	31,8	50,7	+59,4
Kozlu	5.500	1.625	2.038	29,5	37,1	+25,8
Üzülmez	7.800	1.841	2.696	23,6	34,6	+46,6
Karadon	8.000	3.076	4.505	38,5	56,3	+46,2
Amasra	2.400	641	999	26,7	41,6	+55,8
TTK Toplamı	26.400	8.041	11.607	30,5	44,0	+44,3

Çizelge 2 ve 3'teki TTK çıkartım toplamı satırları birbirini tutmamaktadır. Çünkü, Çizelge 2'deki veriler sadece ayaklardan çıkartılan kömürün toplamını, yukarıdakiler ise diğer birimlerden (kılçık baca, kara tumba, dişli ayak vs. gibi beylik yöntemlerle işletilenler ile pnömatik patlatma gibi çağdaş yöntemlerle işletilenlerden) çıkartılanları da kapsayan toplam tüvönan çıkartım tonajını vermektedir.

Yukarıdaki çizelgeye ilk bakışta hemen göze çarpan en önemli nokta, Kozlu'nun diğerlerine ve Havza'nın bütününe göre yarı yarıya atıl bırakıldığı hususudur. Ancak, bu kabızlığın nedeninin tahlili, ne bir yıllık, ne de on yıllık değerlendirmelerin kapsamına sığar. Kozlu gibi yüzey-yoğun rezerv barındıran bir bölgenin niye bir çeyrek kapasiteyle çalıştığını lââyınca irdelemek için, en azından otuz yıllık bir zaman kesitini göz önünde bulunduran ayrı bir değerlendirmeye gitmek gerekir ki, o da bu araştırmanın kapsamına sığmaz. Yuvarlak bir iki sözle geçiştirmek gerekirse, EKI(TTK) döneminin ilk kırk yılı

boyunca, haris bir tempoyla mütemadiyen hızlandırılan plansız, programsız, hazırlıksız, zamansız ve "çılğınca" ilerleyen derinleşme sürecinden Havza'da en çok nasiplenen(1) bölgenin Kozlu olduğunu vurgulamak yeterli olur ve Kozlu'nun bu illeti en az beş sene daha çekeceğini öngörmek pek de kehanet sayılmaz.

Çizelge 3'ün bütünü hakkında yapılacak en kestirme ve isabetli tek yorum, **Giriş Başlığı'nın** üzerine kalın hurufatla dizilmiş olan manşette özetlendiği gibidir.

2.4 Numune Kartiyeler ve Havzanın Bütünü itibarıyla, Seçilmiş Bazı İşletme Karakteristiklerindeki Yıllık Değişimler

Aşağıdaki çizelgede -yukandaki alt başlıklar altında aktarılan sayısal verilerden çıkartılan sonuçların özeti sayılabilecek olan- çeşitli değişim oranları verilmektedir :

Çizelge 4. Numune Ocaklarda Vaki 1999-2000 Sonları Arasındaki Parametre Değişimlerinin Havza'nın Bütünüyle Mukayesesi

1999 ve 2000 Sonları Arasındaki Gerçekleşmeler itibarıyla Bazı Seçkin Teknik Parametrelerin Değişimleri (± %)					
Tertip Yerleri	Ayak Adedi	Ayak Boyu	Arın Yüzeyi	Filif Çıkartım Miktarı	Reel Kapasite Kullanım Oranı
Alacağzı IV	±0	±0	±0	+400,0	+328,1
insaniye VI	±0	±0	±0	-12,0	+17,0
Asma V	±0	±0	±0	+29,7	+41,2
Kilimli IV	±0	±0	±0	+53,1	+54,9
GelikII	+50,0	+50,0	+50,0	+44,4	-14,7
Amasra I	+100,0	+234,8	+167,1	+10,9	-70,1
Numuneler	+22,2	+29,4	+24,4	+36,8	+7,9
Diğer Uzunayaklar	+18,2	+19,4	+9,2	+58,4	+10,4
TTK Uzunayakları	+19,4	+22,9	+13,8	+52,7	+8,5

Yukarıdaki çizelgeye ilk bakışta hemen göze çarpan flaş haber, Alacağzı'ndaki IV. Kartiye'nin tuvönan tonajını beşe katlamasıdır. Bu olağanüstü gelişmenin dışında değinmeye değer bulunan diğer önemli sonuçlar aşağıda sıralandığı gibidir :

- Yakın takipteki altı numune kartiyenin gerçekleştirmeleri itibarıyla, bu kartiyelerde çalışılan ayakların arın yüzeyindeki agrega artışı; diğerlerinininki neredeyse üçe ve Havza'daki agrega arın yüzeyi artışım da ikiye katlanmış ve çıkartım kapasitelerinde küçümsenmeyecek bir artış sağlanmıştır.
- Yine aynı itibarla, bu kartiyelerdeki tuvönan tonaj artışı diğerlerinden % 37,0 ve Havza'da geleneksel uzunayak çalışan bütün kartiyelerin agrega çıkartım artışından da % 30,2 oranında düşüktür. Keza, numune kartiyelerin kapasite kullanımındaki agrega artış da, diğerlerinininkinden % 24 kadar ve Havza agregasından % 7 kadar eksiktir. Bu eksikliğin nedeni ise Gelik'teki ve Amasra'daki iki numune kartiyenin kapasite kullanım oranlarındaki alçalmalardan kaynaklanmaktadır.

- Özellikle Kilimli ve Gelik'te (sadece numune kartiyelerde değil, diğerlerinde de) aşırı miktarda atıl kapasite bulunmaktadır.

3. HAVZANIN GORENEKSEL TERTİP REJİMİ BAĞLAMINDA, YER ALTI İŞGÜCÜ DEMOGRAFİSİNİN VE EMEK ÜRETKENLİĞİNİN YILLIK DEĞİŞİMLERİ

3.1 Numune Kartiyeler ile Diğerlerinde İşgücü Demografisi ve Çıkartım Değişimi

Çizelge 5'te Havza'daki yeraltı işgücü nüfusunun kartiyelerde istihdam edilen porsiyonunun işletmelere göre dağılımının yıllık değişimi aktarılmaktadır. Çizelge 6'da ise, numune kartiyelerdeki, diğerlerdeki, içerideki ve dışarıdaki puantaja kayıtlı işgücü nüfusunun ve tuvönan çıkartım miktarlarının değişimi özetlenmektedir.

Çizelge 5 ve 6'daki verilerin birlikte incelenmesinden görüldüğü kadarıyla ve ekstrem bir örnek oluşturan Alacaağzı IV de değerlendirme dışı bırakılmak kaydıyla :

- Kartiyelerde, -% 14,7 (Kandilli II) ile +% 96,0 (Asma II) arasındaki oldukça geniş bir genlikte dalgalanan nüfus değişimleri yaşanmıştır. Bölge bazındaki değişime göz gezdirildiğinde ise, en azı Armutçuk'ta (+% 37,5) ve en çoğu da Üzülmöz'de (+% 103,5) gerçekleşmek üzere, kartiyelerde agrega değeri % 60,3 mertebesinde olan bir nüfus artışı gözlenmektedir. **Bu boyutta bir nüfus artışının başka benzeri, olsa olsa, *mükellefiyet uygulamasının başlangıç döneminde yaşanmıştır.* Üzülmöz'de kartiye nüfusunun ikiye katlanması, geçen yıl sonu itibarıyla mevcut beş kartiyeye eklenmek üzere iki yeni kartiyenin teşkilinden kaynaklanmaktadır.**

Değerlendirmeye kartiye dışına çıkılarak devam edildiğinde, sadece % 9,0 gibi bir mertebede olsa bile, yeraltında kartiyeler dışında istihdam edilen işgücü nüfusunda da artış kaydedildiği görülecektir. **Bu gözlem -yeni işe alınanların tamama yakın bir çoğunluğunun (2) JV'lu Kadro kapsamında istihdam edildiği de göz önüne alındığında- kartiyelerden yeraltının başka kesimlerine doğru göç hareketleri olduğunu kanıtlamaktadır.** Ayrıca, kartiye nüfusu % 60,3 gibi önemli bir oranda artmasına rağmen, (2) .Ns.lu Kadro'daki nüfusun toplam kartiye nüfusuna oranında da -artış şöyle dursun- % 3,7'lik bir alçalma bile gözlenmesi, kartiye nüfusunun 2 JVs.lu Kadro personeiyle hâlâ yeterince empenye edilemediğinin bariz göstergesidir.

Kartiyelerdeki nüfusun toplam içeri nüfusuna oranında bir yılda % 25'lik artış kaydedilmesine rağmen, içeri nüfusunun yarısından fazlasının (% 53,7'sinin) hâlâ kartiyelerin dışında barınması ise Çizelge 5'in en önemli mesajdır. Eğer ki, "... sadece uzunayaklardaki kazı ve tahkimatın geleneksel emekyoğun yoğun yöntemlerle yürütüldüğü; geri kalan işlemlerin ise artık mekanize olduğu..." yıllardır iddia edilen bir havzada, *güya mekanize işlerde istihdam edilenler ile emekyoğun çalışan nüfus arasındaki kalabalık fazlalığı* -hepi topu bir yıl içinde- % 63,8 gibi önemli bir alçalma kaydetmesine rağmen, *güya mekanize yürüyen işlerde çalışan nüfus emekyoğun çalışan nüfusu hâlâ tam 1.030 baş solluyorsa, mevcut durumun bir tek mantıkî açıklaması olabilir:*

Çizelge 5. Havza'nın Kartiyelerindeki işgücü Nüfusunun Dağılımı ve Bir Yıl içindeki Değişimleri

1999 ve 2000 Sonları Arasında Havza Kartiyelerindeki İşgücü Nüfusunun İşletmelere Göre Dağılımı ve Değişimi																		
İşletmeler	Kütüğe Kayıtlı Kartiyeye Nüfusu (adet)															Toplam		Nüfus Artışı (+%)
	Kartiyeye No																	
	I		II		III		IV		V		VI		VII		1999 Sonu	2000 Sonu		
	99	2000	99	2000	99	2000	99	2000	99	2000	99	2000	99	2000				
Armutçuk	117	153	156	133	111	155	40	142	-	-	-	-	-	-	424	583	37,5	
Ihsaniye	175	245	130	214	133	206	144	232	155	281	180	231	-	-	917	1.409	53,7	
Asma	181	274	126	247	202	317	162	291	118	186	-	168	-	123	789	1.606	103,5	
Kilimli	140	193	165	222	239	304	138	189	65	90	117	171	-	-	864	1.169	35,3	
Gehk	158	283	163	262	147	271	156	238	46	74	-	-	-	-	670	1.128	68,4	
Amasra	131	193	95	141	149	246	-	-	-	-	-	-	-	-	375	580	54,7	
£ Havza	902	1.341	835	1219	981	1499	640	1.092	384	631	297	570	-	123	4.039	6.475	60,3	
I., II., III., IV., V., VI. ve VII. sütunlardaki toplam hanelerinin herhangi bir anlam ve önemi olmayıp sadece toplama sağlaması için açılmıştır																		

Ya yeraltı nüfusu hâlâ haddinden fazla kalabalıktır; ya da ".... sadece ayak içi kazı ve tahkimatın geleneksel emekyoğun yoğun yöntemlerle; geri kalan bütün diğer işlemlerin ise çağdaş mekanize yöntemlerle yürüdüğü...." hususunda Havza'daki herkes yıllardır kendi kendini kandırmaktadır ve her iki ahvâlde de yeraltı nüfusu lââyınca üretken değildir.

Çizelge 6. Havzada İşgücü Nüfusunun Dağılımı ve Çıkartım Değişimleri

Puantaj Kayıtlı Nüfus ve Çıkartım Değişimleri						
Numune Kartiyeler ve Diğer Üniteler	Nüfus Değişimleri			Tuvönan Çıkartım Değişimleri		
	1999 Sonu Nüfusu (kişi)	2000 Sonu Nüfusu (kişi)	Değişim Oram (±%)	1999 Sonu Çıkartımı (t/gün)	2000 Sonu Çıkartımı (t/gün)	Değişim Oram (±%)
Alacaağzı IV	40	142	+255,0	60	300	+400,0
Diğer 3 Kartiye	384	441	+14,8	798	1.069	+34,0
Armutçuk	424	583	+37,3	858	1.369	+59,6
Ihsaniye VI	180	231	+28,3	375	330	-12,0
Diğer 5 Kartiye	737	1.178	+59,8	1.250	1.708	+36,6
Kozlu	917	1.409	+53,7	1.625	2.038	+25,4
Asma V	118	186	+57,6	370	480	+29,7
Diğer 4 Kartiye	671	1.420	+111,6	1.471	2.216	+50,6
Üzülmez	789	1.606	+103,6	1.841	2.696	+46,4
Kilimli IV	138	189	+37,0	226	346	+53,1
GelikII	163	262	+60,7	450	650	+44,4
Diğer 9 Kartiye	1.233	1.846	+49,7	2.400	3.509	+46,2
Karadon	1.534	2.297	+49,7	3.076	4305	+46,3
Amasra I	131	193	+47,3	312	346	+10,9
Diğer 2 Kartiye	244	387	+58,6	329	653	+98,5
Amasra	375	580	+54,7	641	999	+55,9
Kartiye Toplamı	4.039	6.475	+60,3	8.041	11.607	+44,3
Diğerleri	6.886	7.505	+9,0	-	-	-
Toplam içeri	10.925	13.980	+28,0	.	-	.
Dışarı	5.405	4.769	-11,8	-	-	-
Toplam TTK	16.330	18.749	+14,8	6.200	7.793	+25,7
2.Ns Kadro Nüfusu	3.310	5.117	+54,6			
2Ns/Kartiye (%)	82,0	79,0	-3,7			
Kartiye / içeri (%)	37,0	46,3	+25,1			
Dışarı / Toplam (%)	33,1	25,4	-23,3			

Dışarı nüfusundaki % 11,8'lik alçalma, toplam TTK nüfusundaki % 14,8'lik artışla hemen hemen dengelenmiştir. Kartiye nüfusunda % 60,3 artışı kaydedilmesine rağmen, tuvönan tonajın sadece % 44,4 kadar artabilmesi de mevcut nüfus fazlalığının yeterince üretkenleştirilemediğinin bariz kanıtıdır. Nüfus fazlalığı ise, **ancak ve ancak** yukarıda ayrıntılı olarak değinilen mevcut kapasite ataleti lââyınca giderildiği takdirde üretkenleştirilebilecektir.

3.2 Yarı Mekanize Çalışan Kartiyelerdeki İşgücü Demografisi ve Çıkartım Değişimlerinin Diğerlerindeki Emsalleriyle Mukayesesi

Çizelge 6'daki döküme önemli bir katkı sağlamak amacıyla, Havza'da son on yıl içinde ve mevzî ölçekte uygulanmaya başlanan *pnömatik patlatma* yöntemiyle çalışılan üç kartiyedeki (insaniye I, Asma VI ve Kilimli V) mevcut durumun -numune kartiyeler de dahil edilerek Havza'nın bütününden tefrik edilip- anılan çizelgedeki parametrelerle ayrıca değerlendirmeye tabi tutulması uygun görülmüştür. Bu cümleden olmak üzere, sürekli aynı mevkide ve yan mekanize yöntemle çalışan üç kartiyenin iş performansı ile diğerlerinin ortalama ve agrega emsalleri arasındaki kıyaslamalar aşağıdaki çizelgede özetle aktarıldığı gibidir.

Çizelge 7. Havzada Pnömatik Patlatmayla Çalışılan Kartiyelerdeki İşgücü Nüfusunun Dağılımı ve Çıkartım Değişimleri ile Diğer Emsallerinin Kıyaslanması

Pnömatik Patlatma Yöntemiyle Kazı Yapılan Kartiyelerde ve Diğerlerinde Puantaj Kayıtlı Nüfus ve Çıkartım Değişimleri						
Pnömatik Patlatma Uygulanan Kartiyeler ve Diğerleri	Nüfus Değişimleri			Tuvönan Çıkartım Değişimleri		
	1999 Sonu Nüfusu (adam)	2000 Sonu Nüfusu (adam)	Değişim Oran (%)	1999 Sonu Çıkartımı (t/gün)	2000 Sonu Çıkartımı (t/gün)	Değişim Oran (%)
İnsaniye I	175	245	440,0	500	525	+5,0
Asma VI "	118	168	442,4	486	390	-19,8
Kilimli V	65	90	4-38,5	250	300	+20,0
Yan Mekanize Kartiyeler Toplamı	358	503	+40,5	1.236	1.215	-1,7
Diğer Kartiyeler	3.681	5.972	+62,2	6.804	10.392	+52,7
Toplam TTK	4.039	6.475	+603	8.041	11.607	+44,4
Yan Mekanize Çalışan 3 Kartiyenin Ortalaması	119	168	+41,2	412	405	-1,7
Diğerlerinin Ortalaması ^{<>**}	142	213	+50,0	262	371	+41,6

(*) Asma VI işi daha önce pnömatik patlatma çalışan Kartiye V'ten devir alarak sürdürmüştür. 2000 Nisani'nda teşkil edilen Asma VI'nın 1999 sonu nüfusunun Çizelge 6'da sıfır olarak görünmesine rağmen, anılan kartiyenin Asma V'in 1999 sonu itibarıyla mevcut nüfusunu aynen devralarak işe başladığı kabulüyle hareket edilmiştir.

(**) 1999'da 29 olan Havza'daki kartiyelerin sayısı, 2000'de Asma'da 2 kartiye daha oluşturulması suretiyle 31'e yükselmiştir. Kartiyelerin yıllık ortalamaları da bu iki ayrı veriye göre alınmıştır.

Anılan çizelgede görüldüğü gibi, Havza'da 1999 sonunda mevcut **29 kartiyenin pnömatik patlatma yöntemiyle çalışan üçü, ortalama nüfus itibarıyla diğerlerinden çtk daha tenha olduğu halde, diğer 26'sının çıkartım ortalamasına yarım turdan fazla bindirmektedir.** Keza, yine 1999 sonu itibarıyla bir bütün olarak bakıldığında da, Havza'daki çıkartım ünitelerinin sadece % 10'u, yani **yan mekanize kazıyla kömür çıkartılan üç kartiye,** bütün kartiyelerdeki toplam nüfusun yalnız % 9'unu barındırdığı

halde toplam tıvönan tonajın % 15'ini sağlamıştır. Yine bütün olarak ve 2000 yılı sonu itibarıyla ise, Havza'daki toplam çıkartımın yarı yarıya artmasına ve anılan üç kartiyenin toplam çıkartmanın da düşmesine rağmen, yarı mekanize çalışan kartiyeler daha az ortalama nüfusla hâlâ daha fazla kömür çıkartmaktadır.

3.3 Havza Genelinde İşgücü Demografisi ve Randımanı Değişimleri

Çizelge 5, 6 ve 7'deki verilerden derlenen Çizelge 8'de; numune olarak seçilen altı kartiyedeki, diğer geleneksel kartiyelerdeki, yan mekanize kazıyla çalışanlardaki ve Havza genelindeki yeraltı işgücü demografisi ile tıvönan çıkartım **randımanlarına** ait sayısal veriler -mütekabil değişim oranlarıyla birlikte- kıyaslanarak aktarılmaktadır. Havza'daki bütün randıman değişimi gerçekleşmelerinin bir yıllık genel muhasebesini özetleyen ve bir anlamda da bu ana başlık altında aktarılan bütün verilerin yorumu sayılacak olan Çizelge 8'in puantajı kayıtlı nüfusa göre tutulan randıman hesaplarından çıkartılan belli başlı tesbitler aşağıda sıralandığı gibidir :

- **Çizelge 8'e ilk bakışta hemen göze çarpan en önemli nokta** -son bir yıllık nüfus artışının hakkını vererek- **nüfus artış oranından % 13 daha fazla randıman artışı gerçekleştiren Kandilli'deki üç kartiyenin üçü ile nüfus artışının yarısı kadar randıman artışı kaydeden Amasra'daki üç kartiyenin ikisinin performansdır. Bu nedenle, dört-beş yıl önce ".....Kandilli ve Amasra'daki 'verimsiz' ocakların hepsinin derhal kapatılması....." yönünde amansız fermanlar biçen Ankara'daki 'verim muhasebesi uzmanlarının gözüne Çizelge 8'i dürtmek gerekmektedir. Bu meyanda, aynı çizelgeyi "....Aşırı uçları budayıp merkezde daha verimli üretim sağlamak...." bahanesiyle -direnmek bir yana dursun, sessiz kalmaktan bile oteye-böyle abuk sabuk planlara bir zamanlar yardağçılık etmekten geri durmayan TTK'daki küçülme sevdalısı lobinin gözüne de dürtmek gerekir. Çizelge 8'deki kıssadan çıkartılacak en önemli hisse budur....**
- Kandilli ve Amasra'dakilere ek olarak, nüfus artış oranlarının % 32'si ve % 16'sı kadar randıman artışları sağlayan iki kartiye (sırasıyla, Kilimli IV ve Alcaağzı IV) dışında bütün kartiyelerde randıman düşüklüğü görölmektedir. **Havza'nın bütünü itibarıyla % 44,4 tıvönan tonaj artışı kaydedilmesine rağmen, kartiyelerin agrega randımanı % 9,9 oranında alçalmıştır**
- **1999 sonu itibarıyla, yarı mekanize kömür zıkartılan üç kartiyenin ortalama randımanı diğerlerininkini ikiye katlamıştır. Bu üçlünün ortalama randımanı, bir yıl içinde % 28 kadar alçalmasına rağmen, diğerlerininkine hâlâ yarım tur bindirmektedir. Öte yandan, yarı mekanize kartiyelerdeki agrega randıman alçalma oranı ise diğerlerininkini beşe katlamıştır. Bu sonuç da, sistemin mevcut işleyişinde bir tıkanıklık zuhur ettiğine veya eski işleyişin cehlen veya sehven kösteklendiğine veyahut mevcut altyapı imkânlarının sistemin işleyişine artık elvermediğine işaret etmektedir.**

Ancak, bunca olumsuzluğa rağmen, yarı mekanize kartiyelerdeki üretkenliğin diğerlerininkine hâlâ yarım tur bindirebilmesi, insanların illa de kazma ve balta sapına yapışmaya pek o kadar da fazla heves duymadıklarının ve mekanize yöntemlere intibaka yatkın olduklarının göstergesidir. Çizelge 8'deki kıssadan çıkartılacak ikinci önemli hisse de budur....

Çizelge 8. Havzada Bir Yıllık Randıman Değişimlerinin Ayrıntılı Dökümü

Numune Kartiyeler, Yarı Mekanize Kartiyeler, Diğer Kartiyeler ve Diğer İşyerleri	Randıman Değişimleri			Nüfus ^{r)}
	1999 (kg/Yv)	2000 (kg/Yv)	Değişim (±%)	Değişimi (±%)
Alacağzı IV	1.500	2.113	+40,9	+255,0
Diğer 3 Kartiye	2.078	2.424	+16,7	+14,8
Armutçuk	2.024	2.348	+16,0	+37,5
insaniye VI	2.083	1.429	-31,4	+28,3
Diğer 5 Kartiye	1.696	1.450	-14,5	+59,8
Kozlu	1.772	1.446	-18,4	+53,7
Asma V	3.136	2.581	-17,7	+57,6
Diğer 4 Kartiye	2.192	1.561	-28,8	+111,6
Üzülmöz	2.333	1.679	-28,0	+103,5
Kilimli IV	1.638	1.831	+11,8	+37,0
Gelik n	2.761	2.481	-10,1	+60,7
Diğer 9 Kartiye	1.946	1.901	-2,3	+49,7
Karadon	2.005	1.961	-2,2	+49,7
Amasra I	2.382	1.793	-24,7	+47,3
Diğer 2 Kartiye	1.348	1.687	+25,1	+58,6
Amasra	1.709	1.722	+0,8	+54,7
TTK Kartiyeleri	1.991	1.793	-9,9	+603
insaniye I	2.857	2.143	-25,0	+40,0
Asma VI	4.119	2.321	-43,7	+42,4
Kilimli V	3.846	3.333	-13,3	+38,5
Yarı Mekanize 3 Kartiye Agregası	3.453	2.416	-30,0	+403
Diğer Kartiyelerin Agregası	1.848	1.740	-5,8	+62,2
Yarı Mekanize 3 Kartiyenin Ortalaması	3.607	2.599	-27,9	+41,2
Diğerlerinin Ortalaması	1.845	1.742	-5,6	+50,0
(2) Ke'lu Kadro	2.429	2.268	-6,6	+54,6
içeri	736	830	+12,8	+28,0
TTK	380	416	+9,5	+14,8
TTK Genelinde Fiilî Yevmiyelere Göre Randıman Değişimleri				
(2) Jv'slu Kadro (99-2000 Sonu Arası)	3.257	2.453	-24,7	+56,2
(2) Jfe'lu Kadro (99-2000 Ortalamaları)	3.230	2.564	-20,6	+54,8
İçeri (1999-2000 Sonlan Arası)	858	956	+11,4	+29,6
içeri (1999 ve 2000 Ortalamaları)	925	921	-0,4	+23,2
TTK (1999-2000 Sonlan Arası)	438	476	+8,7	+15,9
TTK (1999 ve 2000 Ortalamaları)	464	470	+13	+14,3
Çizelge 5'te ve bu çizelgede tramlı olarak basılan değerler satılabilir tonaj verileridir; Diğerlerinin tamamı tüvönan tonaj verileridir. (* Nüfus değişim sütununun dibinde italiklerle aktarılan <i>değerler</i> , fiilî yevmiye değişim oranlarıdır.)				

Buraya kadar geçilen yorumların, kartiye düzeyindeki fiilî yevmiye verilerine ulaşabilmenin hayli müşkül olması nedeniyle, puantaja kayıtlı nüfus bazında hesaplanan verilere dayandığım bir daha vurgulayarak hatırlatmak gerekmektedir. Oysa ki, TTK istatistiklerinde 'kartiye randımanı' gibi bir kavram hiç kaâle alınmadığı gibi, randıman hesaplan da fiilî yevmiye bazında hesaplanmaktadır. Bu nedenle, Çizelge 8'e TTK'nın resmî randıman verileri de aktarılmış ve puantaja kayıtlı nüfus esas alınarak hesaplanan veriler ile fiilî yevmiyelerle hesaplananlar arasında -hem 1999 ve 2000 sonlarına ait veriler, hem de 1999 ile 2000'in yıllık ortalamaları göz önünde tutularak- bazı kıyaslara gidilmiştir. TTK'nın satılabilir tonaj bazındaki resmî verileri tuvönan tonaj bazına enterpole edilirken, 1999 ve 2000 sonlarının mütekabil satılabilir/tuvönan tonaj oranları kullanılmıştır. Çizelge 8'in yorumuna bu minval üzerinde devam edildiğinde, aşağıdaki sıralanan bazı diğer tesbitler de ortaya çıkmaktadır :

- '(2) Ns.'lu Kadro'daki, içerideki ve TTK'daki toplam **puantaja kayıtlı nüfusun** yıl sonları arasındaki dönem itibarıyla **artış oranları ile** aynı personel kategorilerine ilişkin mütekabil **fiilî yevmiyelerin** aynı dönem itibarıyla **artış oranları arasındaki farklar**, mütekabil sıralamayla ve küçük değerden büyüğe doğru, **+% 2,9; +% 5,7 ve +% 7,4 mertebelerinde olup fazla önem taşımamaktadır. Keza, fiilî yevmiye artışlarının yıl sonları arasındaki dönem ile yıllık ortalamalar bazındaki farklı artış değerleri de**, aynı sıralamalara ve yıl sonu verilerinden yıllık ortalamalara doğru, **-% 2,5; -% 21,6 ve -% 10,1 olup ihmal edilebilir ölçekte bulunmakta ve fazla bir önem taşımamaktadır.**
- **Ancak, sıra randıman değişimlerine gelindiğinde**, puantaja kayıtlı nüfus ile fiilî yevmiye bazındaki hesaplar arasında **önemli farklar ortaya çıkmaktadır.** Örneğin, Çizelge 8'de anılan (2) Jte.'lu Kadro personelinin, içeri nüfusunun ve toplam TTK işgücünün puantaj kaydına göre ve yıl sonu itibarıyla verilen randıman değişimleri ile aynı personel kategorilerine ilişkin mütekabil fiilî yevmiyelere göre ve aynı dönem itibarıyla hesaplanan emsalleri arasındaki farklar, aynı mütekabil sıralamayla ve fiilî yevmiyelerden puantaj kayıtlarına doğru, **-% 73,3; +% 12,3 ve +% 9,2 mertebelerinde olup (2) JNs.'lu Kadro personeline ilişkin olarak iki ayrı bazda hesaplanan randıman değişimleri arasında anormal farklar zuhur etmektedir.**
- **Keza, TTK'nın kendi resmî verileriyle aktarılan** randıman değişimlerine ilişkin olarak, yıl sonları arasındaki dönem ile yıllık ortalamalar bazında gözlenen farklı değerler ise, aynen yukarıdaki kategorik sıralamayla ve yıl sonu değerlerinden yıllık ortalamalara doğru, **-% 16,6; -% 103,5 ve -% 85,1** gibi mertebelerde olup, **içeri nüfusuna ve TTK nüfusuna tekabül eden randıman değişimlerinin yıl sonu ile yıllık ortalama bazları arasında da aşırı anormal bir fark ortaya çıkmaktadır.**

Değişik işçi gruplarına ilişkin randıman değişimlerinin iki ayrı baza ve döneme mütekabil değerleri arasındaki anormal farklara mantıkî bir açıklama getirip, Çizelge 8'deki iki paradoksu tahliline geçmeden önce, hem yıl sonu, hem de yıllık ortalamalar bazındaki ve hem puantaj, hem de fiilî yevmiye bazındaki değişimleri itibarıyla -iki ekstremumu bile ancak % 54,6 ile % 56,2 arasındaki mutedil bir genlikte dalgalanacak kadar- birbiriyle uyumlu yıllık nüfus artışları kaydeden (2) .Ne.'lu Kadro personelinin tertip rejiminin büyüteç altına alınması artık şart olmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, tahkikat tekrar kartiye düzeyine kadar derinleştirilerek, yalan tarassuda tabii tutulan altı kaftiyedeki (2) Jfe.'lu Kadro personelinin günlük tertip rejimleri tek tek incelenmiş ve arka sayfalarda görülen iki ayrı mufassal çizelge düzenlenmiştir.

3.4 Günlük Tertip Rejiminin İrdelenmesi (Veya, Puantaj Kaydı - Fiili Yevmiye Bazları Arasındaki Uyuşmazlığın Tahlihi)

(2) Ne.lu Kadro'daki personelin ve diğer kartiye mürettebatının tertip rejimini yakından incelemek için düzenlenmiş -arka sayfalardaki- iki çizelgeden Çizelge 10'un sayısal verileri, Çizelge 9'da aktarılanların hem mütemmim cüzü, hem de sonuçları niteliğinde olup anılan çizelgelere aşağıdaki tesbitlere varılmaktadır :

- **Tamamı (2) JSb.lu Kadro kütüğüne tertip edilmek üzere, 2000 başından itibaren peyderpey ocaklara indirilmesi tasarlanan 4.012 adet taze madencinin 700'ü (yani, % 17,4'ü) -hepsi birden anılan kütükten silinmemiş olsa bile- 2000 sonu itibarıyla kartiye nüfusundan fiilen silinmiştir.**
- Numune kartiyelere tertip edilen **657 taze madencinin (2) JT«.lu Kadro'ya kayıtlı nüfus içindeki agregası payı üçte iki kadar olup** anılan altı kartiye içindeki nüfus dağılımları da **% 48,5 - % 79,8** arasında dalgalanmaktadır. Aynı pay (% 66,7) hem diğer 25 kartiyenin agregasıyla (% 64,3), hem de Havza agregasıyla (% 64,7) uyum içinde olup taze nüfusun (2) Ne.lu Kadro'daki dağılımı gayet dengelidir.
- **(2) .Nà.lu Kadro'ya -eskisi ve yenisiyle birlikte- kayıtlı olan nüfus, altı numune kartiyede 142-262 aralığında değişmekte olup toplam itibarıyla bir yıl da beşte dördümlük artış kaydetmiştir.** Anılan kartiyelerde (2) Ns.lu Kadro kütüğüne kayıtlı **toplam nüfustaki artış oranları ise -ekstrem bir örnek olan Alacaağzı IV klasman dışı tutulsa bile- % 36,8 - % 134,8 gibi yaygın bir genlik içinde dalgalanmakta ve agregası artışı oranı da Havza agregası ile çok büyük bir uyum içinde olan diğer 25 kartiyenininkine yarım tur bindirmektedir.**
- (2) Ne. dışında kalan **diğer kadrolara [(1) .Ne.lu kadro hariç '] kayıtlı olan nüfus, numune altı kartiyede 7 ile 56 arasındaki çok geniş bir aralıkta değişmekte olup toplam itibarıyla bir yıl içinde -artmak bir yana dursun, % 4,3 gibi çok cüzi bir mertebede bile olsa- alçalma kaydetmiştir.** Anılan altı kartiyede **diğer kadrolara kayıtlı nüfusun değişim oranları ise -ekstrem bir örnek olan Amasra I klasman harici tutulsa bile- yine de -% 26,3 ile +% 75,0 arasındaki çok geniş bir genlikte dalgalanmaktadır ve agregası alçalma oranı da Havza'nın agregası değerine yarım tur bindiren diğer 25 kartiyenin agregasından % 97,4 oranında düşüktür.**
- Numune kartiyelerde (2) .Ns.lu Kadro'ya -eskisi ve yenisiyle birlikte- **kayıtlı nüfusun toplam kartiye nüfusundaki payı, % 53,3 - % 90,8** arasında değişmekte olup, **agregası değeri itibarıyla Havza agregasıyla da çok büyük bir uyum içinde olan diğer 25 kartiyenininki ile uyumludur.** Anılan altı kartiyede (2) JHs.lu Kadro'ya **kayıtlı olan nüfusun toplam nüfustaki paylarının değişimleri ise -% 7,2 ile +% 49,0** arasındaki çok geniş bir genlik içinde dalgalanmaktadır ve +% 14,7 mertebesindeki agregası değeri itibarıyla **hem diğerlerinin -% 7,1'lik emsali, hem de -% 7,2'lik Havza agregası ile aşırı bir dengesizlik arz etmektedir.**

Özet olarak, taze madencilerin numune altı kartiyede çalışan (2) We.lu Kadro nüfusu içindeki dağılımı ile bunların (2) .NB.IU Kadro'daki toplam nüfuslarının toplam kartiye nüfusu içindeki dağılımları, diğer kartiyelerdeki ve Havza'nın bütünündeki emsalleri ile uyum içindedir. **Ancak, numune altı kartiyede -hem (2) Na.lu Kadro'ya, hem de diğerlerine kayıtlı olarak- çalışanların hem nüfus değişimleri, hem de nüfus dağılımı**

^(*) (1) JTs.lu Kadro kütüğüne kayıtlı nüfusa (yani nezaretçilere) ilişkin veriler, yer darlığı nedeniyle, Çizelge 9'da gösterilememiştir.

Çizelge 9. Altı Numune Kartiye ile Havzanın Bütününde istihdam Edilen (2) .Ne.lu Kadro Personelinin ve Diğerlerinin Nüfus Tertip Rejimi

Numune Kartiyelerde ve Diğerlerinde Günlük Tertip Rejimleri ile Çıkartım Programları ve Gerçekleşmeleri																	
2000 Aralık Sonu itibarıyla											1999 Aralık Sonu itibarıyla						
Prevü Tertipler (Puantaj Kayıtları) (adam/gun)				Fiilî Tertipler (adam/gün)				Tuvönan Çıkartım (ton/gun)		Kartiy e Verimi (kg/Y)	Puantaj Kayıtları (adam/gun)			Tuvönan Çıkartım (ton/gun)		Kartiy e Verimi (kg/Y)	
(2)		D	E	(2)	D	M d	E	Prg.	Fiilî		(2)	D	E	Prg	Fiilî		
Eski	Yeni																
Ala IV	25	99	26	142	94	42	6	142	300	300	2.113	30	8	42	60	60	1500
IhsVI	61	106	64	231	40	159	32	231	550	330	1.429	96	76	188	375	375	2.083
Asm V	40	115	31	186	126	44	16	186	500	480	2.581	66	48	122	500	370	3.136
Kıl IV	68	64	57	189	52	137	vy	189	378	346	1831	93	37	146	192	226	1638
Gel II	97	150	" 15	262	130	132	vy	262	650	650	2.481	148	7	171	415	450	2.761
Ams I	37	123	33	193	134	59	vy	193	450	346	1.793	117	8	137	345	312	2.382
Num	328	657	218	1.203	576	573	vy	1203	2.828	2.452	2.038	550	184	806	1.887	1.793	2.329
Diğer	1.477	2.655	1.140	5.272	vy	vy	vy	5.272	11.922	9.155	1.737	2.760	371	3.407	12.613	6.248	1.911
TTK	1.805	3.312	1.358	6.475	vy	vy	vy	16.475	14.750	11.607	1.793	3.310	555	4.213	14.500	8.041	1.991

(2) Pano Personeli Ala Alacağzı Gel Gelik
Prg Program Ihs Üsaniye Ams Amasra
vy veri yok Asm Asma Num Numune Kartiyeler
Kıl Kilimli TTK Türkiye Taşkömürü Kurumu

Md Mevcut değil = (boş gruplu + yıllık izin + istirahat + kaza + kurs + kısa süreli firar + vs) gibi nedenlerle, **işbaşı yapmayanların toplamıdır**)

Çizelge 10. 1999 ve 2000 Sonlarının Gerçekleşmeleri İtibarıyla, Numune Olarak Seçilen Kartiyelerdeki ve Diğerlerindeki (2) N°. 'lu Kadro Personelinin Demografik Çeşitlemeleri ile Program Gerçekleşme ve Kartiye Randımanı Değişimleri

Numune Kartiyeler Ve Diğerleri	Oniki Aylık Muhasebe									
	1999 Sonu Verileri (%)	2000 Sonu Verileri (%)				Değişim Oranları (±%)				
		(2)Jfe.'lu Kadronun Kartiye Nüfusuna Oranı	(2) Ns.'lu Kadronun Kartiye Nüfusuna Oranı	(2) Na.'lu Kadroda Zahiri İşgücü Kaybı (*)	(2) JVs.'lu Kadroda Yeni Nüfusun Payı	(2)Jte.'lu Kadronun Toplam Kayıtlı Nüfusu	Diğer Kadroların Toplam Kayıtlı Nüfusu	(2) Jfo.»lu Kadronun Kartiye Nüfusuna Oranı	Tu vönan Kartiye Randımanı	Çıkartım Programı Gerçekleşme Oranı
	Prevü									
Alacağzı IV	75,0	87,3	66,2	24,2	79,8	+313,3	+75,0	+16,4	+40,9	±0
İnsaniye VI	53,3	72,3	17,3	76,1	63,5	+74,0	-26,3	+35,6	-31,4	^0,0
Asma V	55,9	83,3	67,7	18,7	74,2	+134,8	-52,1	+49,0	-17,7	+29,7
Kilimli IV	67,4	69,8	27,5	60,6	48,5	+41,9	+35,1	+3,6	+11,8	-22,0
Gelik II	90,8	94,3	49,6	47,4	60,7	+66,9	±0	+3,9	-10,1	-7,4
Amasra I	89,3	82,9	69,4	16,3	76,9	+36,8	+225,0	-7,2	-24,7	-14,4
Numuneler	71,4	81,9	47,9	41,5	66,7	+79,1	-4,3	+14,7	-12,5	-«,4
Diğerleri	84,4	78,4	Vy	vy	64,3	+49,7	+160,1	-7,1	-9,1	+54,0
TTK	82,0	79,0	Vy	vy	64,7	+54,6	+105,6	-3,8	-9,9	+43,6

(*) **Zahiri İşgücü Kayıpları** : (2) .Ns.'lu Kadro'da istihdam edilen personelin toplam kartiye nüfusu içindeki payının fiilî ve prevü değerlerinin (yani, ayaklara tertip edilen (2) A? 'lu kadro nüfusun toplam kartiye nüfusuna oranı ile puantajı kayıtlı olan (2) Ne 'lu kadro nüfusun toplam kartiye nüfusuna oranının) birbirine oranlarının tümleci olarak tanımlanmıştır.

değişimleri, gerek diğer kartiyelerdeki emsallerine göre, gerekse Havza'nın agregas emsaline göre çok bariz ve önemli bir dengesizlik arz etmektedir

Çizelge 9 ve 10'daki verilerden yola çıkılarak, (2) .N°.lu Kadro'nun puantaja kayıtlı nüfusundaki değişim ve çeşitlemeler ile bu nüfusun dağılım değişim ve çeşitlemelerine ilişkin tesbit ve yorumlar bundan ibarettir. Ne var ki, yakın mesafeden tarassut, puantaja kayıtlı nüfusun tertip rejimine dair tésbitlere gelip dayandığı vakit, ortaya hayli ilginç bir sonuç daha ortaya çıkmaktadır; şöyle ki :

- Çizelge 9'daki '2000 Aralık Sonu' başlığının '*prevu*' ve '*fiili*' tertipler sütunlarında görülen (2) N°.lu Kadro'ya ilişkin nüfus verilerinden derlenerek hesaplanıp, Çizelge 10'daki "*Zahirî işgücü Kaybı*" sütununa aktarılan parametrelerin ortaya koyduğu gibi, **Numune altı kartiyede istihdam edilen (2) Jİ.İU Kadro personeli arasında % 16,3 ile % 76,1 arasındaki geniş bir genlik içinde dalgalan işgücü kayıpları bulunmakta ve agregas değer itibarıyla aynı altı kartiyede % 41,3 mertebesinde bir *zahirî işgücü kaybı* olduğu görülmektedir**

Ayrıca, **defaten altı çizilerek vurgulanması gerekir ki**, hem numene seçilen altı kartiyenin mühendisleriyle yapılan kişisel görüşmelerde beyan edilen bilgiler, hem de vardiya tertiplerinin bizzat izlenmesi sonucu **tesbit edilen hususlar**, Çizelge 9'da '2000 Aralık Sonu' bölümündeki '/n/f tertip sütununda görülen (2) Jİs.lu Kadro'dan diğer kadrolara personel kaydırma olgusuna ilişkin verilerin asgarî gerçekleşme düzeyinde temayüz ettiğini ortaya koymaktadır. Havza'da halen faal durumda olan ve geleneksel uzunayak yöntemiyle işletilen diğer 22 kartiyenin hepsine birden ilişkin günlük tertip verilerine kısa zamanda ulaşılması hayli müşküldür. Lâkin, numune olarak seçilen altı kartiyenin Havza'daki geleneksel uzunayaklarda gerçekleşen kömür çıkartım tarzının temel karakteristiklerini temsile ehil oldukları gerçeği de göz önüne alındığında, mevcut durumun ortaya koyduğu kadarıyla, **Havza'da (2) Jİe.lu Kadro personelinin işgücünde asgarî % 50 kadar bir *zahirî* kayıp olduğu doğrultusundaki endüktif tahmin kesinlikle abartma olmayacaktır**. Çizelge 10'a inilen müteakib açıklayıcı dipnotta, '*zahirî işgücü kaybı*' kavramının nasıl hesaplandığı yeterince açıklanmıştır; ama, aynı kavramı bodoslamadan tanımlamak gerekirse, yukarıda verilen tekml rakam kalabalığını madenci jargonuna tercüme eden aşağıdaki tek cümle yeterli olacaktır :

Havza'da sarma altına girmesi gerekenlerin en az yarısı, başka yerlerde kazma-kürek sallıyor veya *'üstüne vazife olmayan'* işlerle uğraşiyor....

Çizelge 9 ile 10'dan acilen alınması gereken ilk önemli mesaj da yukarıdaki sarıh ve net sonuçtur... Açık seçik görünen gerçek odur ki, tamamı (2) .Ns.lu Kadro kütüğüne geçirilen ve Havza'da umut rüzgârları estiren 4.012 adet *taze* madenci, butun kartiyelere adalet ve hakkaniyet çerçevesinde tertip edilmiştir. **Ancak**, söze konu '*prevu* hakkaniyet ve adalet' Havza ölçeğinde kollarırken, sadece kelle hesabı gözetildiği için ve **göreneksel tertip rejimi ile mevcut işletme tarzı da pek o kadar kaîle alınmadığı için, ekstra madenci takviyesi** -genel görünüm itibarıyla- **kartiyelerin çoğuna epey kalın gelmiştir**.

Gerçekten de, (2) Jİe.lu Kadro'ya tertibi öngörülen ekstra *taze* nüfus -Çizelge 8'de görüldüğü kadarıyla ve 2000 sonu itibarıyla- Havza'da geleneksel uzunayakların

çalışıldığı 28 kartiye arasından yalnız beş kartiyede (Kandilli I, II ve III ile Amasra II ve III) kendine lâyiği veçhile bir çalışma alanı bulabilmiştir. Keza -randıman alçalması dalında rekor kırıp diğerlerine tam dört tur bindiren- yarı mekanize kartiyelerde de aşırı şişkinlik bulunmaktadır ' '.

Salt (2) .Na.'lu Kadro'daki personelin puantaja kayıtlı nüfusunun dağılımı ile fiilî tertip rejiminin encamını sorgulamak için düzenlenen Çizelge 9 ile 10'dan çıkartılacak diğer kayda değer sonuçlar aşağıda sıralandığı gibidir :

- Numune olarak alınan altı kartiyedeki bir yıllık randıman değişimi, -% 31,4 ile +% 40,9 arasındaki oldukça geniş bir genlik içinde dalgalanmakta olup, -% 12,5 mertebesindeki agrega randıman alçalması Havza agregası ile çok büyük bir uyum içinde bulunan diğer 25 kartiyenin randıman alçalma oranından % 37,4 kadar daha fazla olan bir düşüş kaydetmiştir.
- Numune kartiyelerdeki bir yıllık çıkartım programı gerçekleşme oranının değişimi de, -% 40,0 ile +% 29,7 arasındaki oldukça geniş bir genlik içinde dalgalanmakta olup, agrega itibarıyla % 8,4'lük bir alçalma kaydettiği halde, Havza agregası ile uyumlu olan diğer 25 kartiyedeki program gerçekleşme oranı % 54,0 kadar artış kaydetmiştir.
- Yukarıdaki iki sonuç başka bir açıdan değerlendirildiğinde ise :

' ' Havza'da 4.012 madenciye (2) JVs.lu Kadro'da istihdam sağlanması -esas itibarıyla ve nihai tahlilde- mühendislik saiklerinden ziyade, "gün ola, seçim ola...." hesaplarıyla hayata geçirilmiş siyasî bir kararın sonucudur. Öte yandan, Havza'nın hafızası bir miktar zorlanacak olursa -taaaaaaa CHF vaktinde manşetlere çıktığı biçimiyle- "Havza'nın aslî istihsal unsuru" olan 'kazmacı amesi' etiketli taifenin nedret ve kıymetinin her nezaretçinin ve her mühendisin genlerine programlanmış olduğu da hatırlanacaktır. Volatilitesi çok yüksek bir sıvı misâli, hızla tebahhur edip durarak mütemadiyen fire veren (2) Js.lu Kadro'daki personelin bolluğundan, Havza'da -yine, oldum olası- hiçbir kimse yakınmamıştır. Ama, aynı personelin kıtlığına dayanılması ise öyle yeğîn çetindir ki, *hafazanallah*, hükümetlere *mükellefiyet* bile uygulattığı tecrübeyle sabittir. O nedenle, (2) JVs.lu Kadro personelinin olabildiğince fazlasından her ocak yönetiminin yan cebinde bulunması, müzmin emekyoğun Havza'nın tarihinden miras kalan vazgeçilmez bir tutkudur. Keza günümüzde de, (2) Jte.lu Kadro personelinin emekliliği gelip çatığında daha bir gün bile ocakta durmadıkları herkesçe bilinen bir gerçektir. Bu itibarla, akli henüz başında olan hiçbir kartiye şefi, hiçbir kartiye mühendisi, hiçbir ocak yönetimi ve hatta hiçbir bölge yönetimi; (2) Jvb.lu Kadro mensubu gibi nadide bir personel türü -her ne fazlalıkta olursa olsun- kendisine sunulduğunda : *"Eh artık, bu kadarı bize çok fazla gelir ve randımanlar inişe geçer. Ayrıca, gerçekten ihtiyacı olan başka arkadaşlar da varken, bize bu kadarı düşmez; ayıp olur. Siz evvelâ ötekilerin gediklerini tıkayın. Hem sonra, bu tertip tarzı esasen siyasî bir kararın ürünüdür ve ayrıca, yeraltı işgücününün demografik yapısı alt-üst olur; vs., vs...."* diye asla kırtmaz.

Aklı henüz başında olan her kartiye şefi, her kartiye mühendisi, her ocak yönetimi ve hatta her bölge yönetimi -siyasîydi veya değildi ya da randıman düşerdi veya düşmezdi gibi abes gailelere hiç kapılmaksızın- kendine sunulan her tür (2) Jfe.lu Kadro fazlalığını "gün ola, harman ola" hesabıyla kabullenir; kendine sorulsa daha da fazlasını ister. Aklı henüz başında olan hiçbir kartiye şefi, hiçbir kartiye mühendisi, hiçbir ocak yönetimi ve hatta hiçbir bölge yönetimi; altın tepsi üzerine tepeleme yığılmış kudret helvası gibi kendine sunulan böylesine bir ikramı reddedecek kertede keriz değildir. Bütün bunları TTK Yönetimi bilmez mi? Elbette ki, bilir; ancak, ne siyasî otoriteye karşı duracak dermanı vardır; ne de bir defa eline geçmiş 4012 taze adamın en az yansım gerisin geri köylerine göndermeye heveslidir. Bu nedenle de, TTK Yönetimi eline geçmiş adamları -maiyeti arasında dırıldır çıkmasını diye-hakkaniyet ve adalet çerçevesinde tertip eder. Ama o zaman da, tıpkı yukarıda görülenler gibi sepet kafalı ve çöp bacaklı (veya ceviz kafalı ve kütük bacaklı) *nonfigüratif* demografik tablolar ortaya çıkar....

- **Havzada tuvönan tonaj prevülerinin, bermutat ve alelusul, tepeden inme direktiflerle belirlendiği ve gerçekçi yaklaşımlarla öngörülmediği;**
- Tepeden inme programın bölgeler arasındaki kontenjan dağıtımının, dengeli ve hakkaniyet gözetilen bir yaklaşımla uygulandığı;
- Keza, işletmeler arasında da adilane bir dağıtımdan söz edilebileceği; **ancak, kontenjanın kartiyeler arasındaki bölüşümü gündeme geldiğinde, prim hesaplarının da devreye girdiği ve akıl almaz sunî dengeler icat edilerek "naylon" programlı "naylon kartiyeler" Mn zuhuruna ön ayak olduğu ortaya çıkmaktadır.**

Son olarak, Çizelge 9 ile 10'daki verilerin yorumundan alınması gereken ikinci önemli mesaj da aşağıdaki gibidir :

Sarma altına girmesi gerekenlerin en az yarısının 'fiilî' yevmiyeleri hiç alâkası olmayan başka işyerlerinde işlediğine göre, toplam tonajı (2) JNs.Tu Kadro'nun fiilî yevmiyelerine bölüp işlem sonucunu da -yeni yetme tabirle- "PAÜİ" (^o) Randımanı" olarak tanımlamak abestir. Üstüne üstelik, abesle iştigâli daha da ileri öteleyip "PAÜİ" Randımanı'nın düştüğünü öne sürmek ise düpedüz yanlışır. Mevcut günlük tertip rejiminin ortaya koyduğu kadarıyla, "PAÜİ" Randımanı artık herhangi bir somut anlam ifade etmekten aciz, yanıltıcı, sübjektif, fiktif, köhne ve kadük bir parametredir.

" PAÜİ (yani 'Pano-Ayak Üretim işçisi'), kazı ve kazıya yardım sınıfı mensuplarını (yani, malûm kazmacı ve domuzdamcı tairesini) aynı unvan altındaki tek bir kadronun potası içinde meczedilebilmek için, TTK'nın 1993'ten sonra türettiği ucube bir terimdir. (Ama, anılan iki zanaat erbabına ortak bir unvan bulabilmek için, deve katarım andıran bu terimi icat eden(ler) mutlaka hararetle kutlanmalıdır. Jargonumuzun hazinesine böylesine önemli nevezhur katkılarda bulunmak, besbelli ki, o kadar kolay değildir ve bunu becermek için ille de TTK'da terim türetme uzmanı olmak gerekmektedir.) Nedenine gelince :

Birincisi, ayan beyan ortadadır ki, her panoda ayak olmaz (pekâla başka tür kazı üniteleri de olabilir); ama, eğer herhangi bir ayak varsa, o da mutlaka bir panonun içindedir.

ikincisi, ne panoda, ne ayakta, ne odada ve ne de ocağın herhangi bir diğer kazı ünitesinde -gerek *prodüktif*, gerekse *jeneratif* karakterli olsun- hiçbir *üretken* nitelikli süreç yürümez (ancak *emeğin üretkenliği* anılabilir ki, o dahi yanlış kullanımdır). Tam tersine, *yoğaltkan* (deplatable) nitelikli bir süreç yürür. Dolayısıyla da, dünyanın hiçbir dilinde -ne kömür ocaklarına, ne de diğerlerine- tertip edilen madencilerin yürüttüğü iş için 'üretim' terimi kullanılmaz (aslında, piç olmadan önce, bizim dilimizde de kullanılmazdı); bunun yerine ya kazanım (*Gewinnung, winning*), ya da çıkartım (*istihraç, Förderung, vervoerding, extraction, output, doöbma, SKennyamauuH*, vs.) gibi terimler kullanılır.

Üçüncüsü, eğer *pano-ayakia* -tut ki, gerçekten de *üretim* var kabilinden- herhangi bir *'üretim' işçisi* kümesinin tefrikine ille gerek duyuluyorsa, geri kalan kümeler tertip vaziyetini acaba *tüketimle* mi idare edecekler?! Yoksa, alayı birden dalga mı geçecekler?!....

Nihayet ve en kestirmesi, TTK'nın terminoloji uzmanları -daha fazla inat etmeyi istop ederek- şu deve boynu gibi *PAUI* terimini 'çıkartım işçisi' (veya hiç olmazsa 'pano işçisi') haline doğrultup cümle ahaliye eziyetten vazgeçsinler; en azından sağlayacakları iki kelimelik tasarruf da cabası olur.

Haddizatında, *pano* terimi de Havza'da, otuz yıldır, olur olmaz yerde ve yanlış olarak kullanılmaktadır. **(Kimi terimler ise hem cehlen, hem de kasten yanlış imla edilmektedir; örneğin, TTK'nın resmi belgelerinde on-onbeş yıldır "tüvenan" olarak imla edilen 140 yıllık *tuvönan* teriminin doğrultulması için, anılan belgeleri imzalayanların ille de genel müdürlük düzeyinden fırçalanması gerekmiştir.)** Bu dipnot da, **panonun** (örneğin, *Maksut Panosu, Kılıçlar Panosu*, vs.) "**en az bir kenarı yasal veya doğal bir sınırla belirlenmiş bir poligon**" olarak tanımlandığı hatırlatılarak tamamlanırsa, terim sözlüğü açmaya üşenen ama dipnot okuyacak kadar meraklı olan bir terim uzmanına yarar sağlayabilir....

(2) JVs'lu Kadro personelinin aktüel demografik yapısı ile *fiili* tertip rejimini yakın tarassuda alan bu alt başlığın kapsamı, herhalde, artık yeterince doldurulmuş olsa gerektir. Yukarıdaki tesbitlerin doğruluğundan (ya da bütünlüğünden) kuşku duyulması ise, numune olarak seçilen kartiyelerin Havza'yı temsile ehil olmadığı doğrultusundaki karşı tezin tahlilini zorunlu kılmaktadır. Dolayısıyla, 4/4'lük bir senteze varılabilmesi için, geleneksel uzunayak çalışan diğer 22 kartiyedeki günlük tertiplerin tiftiklenmesi gerekmektedir

3.5 Aylık-Yıllık Ortalama Bazları Arasındaki Uyuşmazlığın Tahlili

Çizelge 8'e tekrar dönüp, içeri nüfusu ile toplam nüfusa tekabül eden randıman değişimlerinin yıl sonu bazındaki verileri ile TTK'mn resmî kaynaklarından olduğu gibi aktarılan yıllık ortalama bazındaki verileri arasında ortaya çıkan **-% 103,5** 'lık ve **-% 85,1**'lik anormal farkların tahkikine geçmeden önce, günlük tonajın yıllık ortalamaları ile yıl sonu ortalamalarının aktarıldığı aşağıdaki çizelgeye göz atılması yararlı olacaktır.

Çizelge 11. Farklı Ortalama Bazlarındaki Günlük Çıkartımlar ve Değişimleri

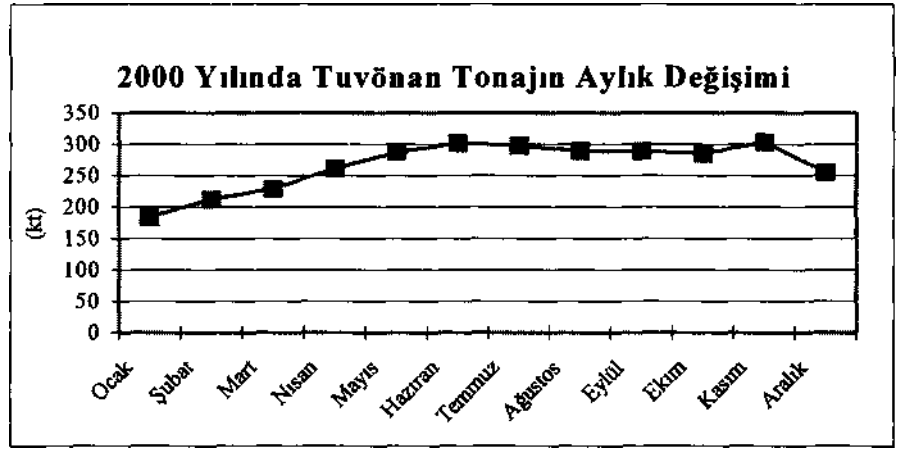
Çıkartım Miktarı Kategorileri	TTK'da Gunluk Tuvönan Çıkartımları					
	Yıllık " Ortalamalar (t/gun)		Değişim (±%)	XII. Ay " Ortalamaları (t/gun)		Değişim (±%)
	1999 (301)	2000 (296)		1999 (27)	2000 (22)	
(i) Tuvönan (t/gun)	8.642	10.799	+25,0	8 040	11607	+44,4
(ii) Satılabilir (t/gun)	6 467	7.624	+17,9	6.200	7 793	+25,7
(m) Stlb. KE^{1~>} (t/gun)	3.721	4 527	+21,7	vy	vy	vy
(IV) (II) + (!) (%)	74,8	70,6	-5,6	77,1	67,1	-13,0
(*) Ortalama sütunlarında parantez içinde verilen <i>italik rakamlar</i> , gunluk ortalama çıkartım hesabında esas alınan mütekabil yıl veya aydaki işgünü sayışım göstermektedir						
(**) 11 KE (Komur Eşdeğeri), 7,00 Gcal (= 29,33 GJ) tutarındaki ısıl eneqi bınmıdır						

Yukarıdaki çizelgede görüldüğü gibi :

- Hem 1999'un gunluk tuvönan tonaj ortalaması ile ayın yılın son ayının ortalaması arasındaki fark (-% 7,0), hem de 2000'deki mütekabil emsal ortalamalar arasındaki fark (+% 7,5) ihmal edilebilir mertebededir. Ayrıca, hem 1999'un günlük satılabilir tonaj ortalaması ile ayın yılın son ayının ortalaması arasındaki fark (-% 4,1), hem de 2000'deki mütekabil emsal ortalamalar arasındaki fark (+% 2,2) ise, çok daha dar bir aralık içinde değişmekte olup yine ihmal edilebilir mertebededir.
- Hem tuvönan, hem de satılabilir tonajların, hem yıl sonu, hem de yıllık bazdaki günlük ortalamaları arasında pek dişe dokunur bir fark bulunmadığı halde; yıl sonu bazındaki günlük ortalama tonaj yıllık bazdaki emsalinden -tuvönan kaleminde % 77,6 ve satılabilir kaleminde ise % 43,6 mertebesinde gerçekleşmek üzere- çok daha yüksek oranlarda artış kaydetmiştir.

- Lavuarların agrega çıktı/girdi oranında % 6'lık bir alçalma olmasına (veya bir diğer ifadeyle, Havza'da tuvönan tonajın denize tumba edilen porsiyonunda % 17'lik bir artış kaydedilmesine) rağmen, ısı eşdeğer bazındaki satılabilir tonajın hemen hemen tuvönan tonaj artışı kadar artış kaydetmesi ise, tuvönan kömürün gerçekten yıkanıp yıkanmadığı hususunda kuşku uyandırmaktadır.

Yukarıdaki tesbitlerin hafızaya alınmasından sonra -Çizelge 8'de görülen yıl sonu bazındaki puantaja kayıtlı nüfus değişimleri ile fiilî yevmiye değişimlerinin mertebeleri arasında hiçbir önemli fark bulunmadığı ve fiilî yevmiye değişimlerinin yıl sonu ile yıllık ortalama bazlarındaki mertebeleri arasında dahi dişe dokunur bir fark olmadığı yönündeki geçmiş tesbitleri tekrar hatırlayıp- son olarak bir de aşağıda görülen grafiğe bakılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Şekil 1 - TTK'da Son Yılın Tuvönan Çıkarımının Aylara Göre Değişimi

Yukarıdaki grafikte görüldüğü gibi :

- 2000 yılındaki tuvönan çıkartımı, I. aydaki 200 kt düzeyinin biraz altından harekete geçip, istikrarlı bir tempoyla tırmanmış ve ilk altı ay içinde % 50 artış kaydederek Haziran'da 300 kt'a ulaşmıştır. Daha sonra, ilk artış aniden frene basmış ve tuvönan tonaj da -II. altı ayın ilk beşi boyunca- 300 kt düzeyine demirlemesinin ardından, uzun tatil nedeniyle yalnız 22 gün süren Aralık'ta inişe geçip 50 kt kadar alçalmıştır.
- Uzun tatil yüzünden doğan işgünü kaybından mütevellit alçalmanın miktarı, günlük ortalama itibarıyla epey düşüktür; ya da değişik ifadeyle, 50 kt düşme kaydedilen Aralık, günlük ortalama itibarıyla 2000'in en çok kömür çıkartılan ayı olmuştur.
- Yukarıdaki grafiğin genel karakterinin ortaya koyduğu kadarıyla, eğer yıllık tuvönan çıkartım miktarından herhangi bir ortalama alınacaksa bunun ancak ilk altı ay için tutarlı bir anlam taşıyabileceği, tersine, sabit düzeyde seyreden ikinci altı aydaki çıkartım miktarından ortalama alınmasının ise havanda su dövmekten pek farklı olamayacağı ayan beyan ortaya çıkmaktadır.

Yukarıdaki sonuçlara ilaveten, **4012 madencinin Mart sonrasında başlayıp Temmuz'a kadar süre bir zaman aralığı içinde peyderpey ocağa indirildiği de ayrıca dikkate alındığında, yıllık ortalamaları esas alarak izlenecek değerlendirme yolunun sağlıksız sonuçlara varacağı veya en azından dakik hakkaniyet ölçüleriyle bağdaştırılmayacağı da açıkça görülecektir.** Dolayısıyla, 2000'in ikinci yarısındaki herhangi bir aydan bir yıl öncesine uzanan bir diğer değerlendirme, 12 aylık dönemin muhasebe dökümünü temyize uygun olur; ama, bu da 2000'in değerlendirmesi olmaz. Binaenaleyh, bunca miladî önem atfedilen **2000 yılının muhasebesi için iki Aralık sonu arasındaki 12 aylık değişimlerin ele alınması da, hızcırca tasarlanmış planlı bir istatistik manevrası gibi mülâhaza edilmekten ziyade, zorunlu ve adilane bir yaklaşım olarak benimsenip kabûllenilmelidir⁽⁹⁾.**

3.6 - Numune Kartiyelerde ve Havza Genelinde Çıkartım Kapasitelerinin ve Gerçekleşmelerinin Nüfus Yoğunluğuna Göre Değişimleri

Bir tür *milat* olarak itibar edilen 2000 yılının muhasebesini eksik bırakmamak amacıyla, **rasgele numune seçilen altı kartiyedeki ve geleneksel uzunayak çalışılan diğer 28 kartiyedeki çıkartım kapasiteleri ve gerçekleşmelerini, işgücü nüfusunun yoğunluğu ile olan ilişkileri çerçevesinde ele alan Çizelge 12 düzenlenmiştir.** Anılan çizelgedeki verilerden çıkartılan kayda değer sonuçlar aşağıdadır sıralandığı gibidir :

- Numune altı kartiyede 2000 yılı için nüfus başına düşen arın yüzeyi **1,6 m² ile 4,2 m² arasında değişmekte olup,** agrega değer itibarıyla da, Havza agregası ile uyum içinde olan **diğer 25 kartiyenin agregasını ikiye katlamaktadır.** Anılan altı kartiyede nüfus başına arın yüzeyinin (yani, nüfus başına çıkartım kapasitesinin) bir yıllık değişim oranları ise, **-% 72 ile +% 81 arasındaki çok geniş bir genlik içinde dalgalanmakta olup, % 20 mertebesindeki agrega alçalma oranı da Havza agregasıyla büyük bir uyum içinde olan diğer 25 kartiyenin agrega alçalma oranından kabaca üçte bir kadar daha hızlı olan bir düşme kaydetmiştir.** Havzanın bütünü itibarıyla da, **kartiye nüfusu başına düşen arın yüzeyi bir yıl içinde kabaca üçte bir mertebesinde daralma kaydetmiştir.**
- Numune altı kartiyenin ayaklarındaki birim arın yüzeyi başına düşen işgücü nüfusunun 2000 yılındaki yoğunluğu **236 ile 618 kişi/da gibi geniş bir aralıkta değişmekte olup** Havza agregasından kabaca 1/5 mertebesinde daha yoğun nüfus barındıran **diğer 25 kartiyenin agregasına göre yarı yarıya daha seyrek.** Aynı altı kartiyedeki nüfus yoğunluğunun bir yıllık değişim oranları ise -ekstrem bir örnek olan Alacağzı IV değerlendirme dışı tutulsa bile- yine de **-% 45 ile +% 58 arasındaki geniş bir genlikte dalgalanmakta olup, % 25 mertebesindeki agrega artış oranı da Havza agregası ile az-çok uyum içinde bulunan diğer 25 kartiyenin agrega değerinin yarısı kadar artış kaydetmiştir.** Havzanın bütünü itibarıyla da, **uzunayakların birim arın yüzeyi başına düşen kartiye nüfusu yoğunluğu bir yılda % 43 mertebesinde artış kaydetmiştir.**

⁹ Çizelge 8'de ortaya çıkan paradoksun lâyiğı veçhile tahlili için -ittire kaktıra yukarıdaki 6 sayfaya sığdırılabilen- yakın mesafe incelemelerini yeterli bulmayanlar, işi daha da ötelere gerdirebilmek için istedikleri kadar uğraşabilir....

Çizelge 12. Numune Olarak Seçilen Altı Kartiyede ve Diğer Geleneksel Uzunayaklarda Kartiye Nüfusu Başına Düşen Arın Yüzeylerinin, Uzunayak Arınlarındaki Nüfus Yoğunluklarının, Çıkartım Yoğunluklarının ve izafi Kartiye Randımanlarının Bir Yıllık Değişimleri

Numune Kartiyeler ve Diğer Geleneksel Uzunayaklar	Havzanın Geleneksel Uzunayaklarındaki Muhtelif İzafi Parametrelerin ve İzafi Kartiye Randımanlarının 1999 ve 2000 Sonları Arasındaki Değişimleri											
	Nüfusu Başına Arın Yüzeyi (m ² /adam)		Değişim (±%)	Arınlardaki Nüfus Yoğunluğu (adam/da)		Değişim (±%)	Çıkartım Yoğunlukları (kg/gun/m ²)		Değişim (±%)	izafi Kartiye Randımanları (kg/Yv/m ²)		Değişim (±%)
	1999 Aralık	2000 Aralık		1999 Aralık	2000 Aralık		1999 Aralık	2000 Aralık		1999 Aralık	2000 Aralık	
Alacağzı IV	6,30	1,77	-71,9	159	563	+254,1	238	1.190	+400,0	5,95	8,38	+40,8
Ihsaniye VI	2,08	1,62	-22,1	481	618	+28,5	1.003	882	-12,1	5,57	3,82	-31,4
Asma V	2,80	1,77	-36,8	358	564	+57,5	1.121	1.455	+29,8	9,50	7,82	-17,7
Kilimli IV	5,80	4,23	-27,1	173	236	+36,4	283	433	+53,0	2,05	2,29	+11,7
Gehk II	4,42	4,12	-6,8	226	243	+7,5	625	602	-3,7	3,83	2,30	-39,9
Amasra I	1,31	2,37	+80,9	763	421	-44,8	1.818	755	-58,5	13,9	3,9	-71,9
Numune Kartiyeler	3,44	2,74	-20,3	291	365	+25,4	677	744	+9,9			
Diğer Geleneksel Uzunayaklar	2,11	1,40	-33,7	474	715	+50,8	816	1 184	+45,1			
TTK Uzunayakları	2,39	1,67	-30,1	419	597	+42,5	774	1.039	+34,2			
da dekar												
Yv Yevmiye												

- Numune altı kartiyenin uzunayaklarındaki çıkartımın 2000 yılındaki yoğunluğu 0,43 ile 1,46 t/gün/m² gibi geniş bir aralıkta değişmekte olup, Havza butunu ile az-çok uyum içinde bulunan diğer 25 kartiyeninkinden % 37 kadar düşüktür Aynı kartiyelerde çıkartım yoğunluğunun yıllık değişim oranları ise -ekstrem örnek olan Alacaağzı IV değerlendirme dışı tutulsa bile- yine de -% 59 ile +% 53 arasındaki geniş bir genlikte dalgalanmakta olup, aynı kartiyelerin % 10'luk agrega artışı da -Havza'nın agregasına neredeyse yarım tur bindiren- diğer 25 kartiyenin agregasının sadece 1/5'i kadar bir artış kaydedebilmiştir Havza bütününde ise, geleneksel uzunayak çalışan kartiyelerdeki çıkartım yoğunluğu bir yılda 1/3 artış kaydetmiştir
- Çizelge 12'nin sonundaki *izafi randıman* sütunlarında aktarılan veriler, Havza'nın bütününe teşmil edilebilecek bir istatistik aracı olmayıp, salt numune seçilen altı kartiye arasında -aynı çita yüksekliğine göre ayarlanmış- bir performans klasmanı oluşturabilmek amacıyla değerlendirmeye alınmıştır. Bu klasmanın sonucuna göre, anılan altı kartiye arasında çok bariz bir performans dengesizliği bulunmakta ve *izafi randımanlar* her iki yıl sonu itibarıyla da geniş bir genlik içinde dalgalanmaktadır Anılan klasmanı aşağıdaki mini çizelgede görüldüğü gibidir :

Çizelge 13 Numune Kartiyelerde *izafi Randımana* Göre Puanlanmış Klasman

Dönem	Numune Altı Kartiyenin Performans Klasmanı					
	Birinci	ikinci	Uçuncu	Dördüncü	Beşinci	Altıncı
99/XII	Amasra I	Asma V	Alacaağzı IV	insaniye VI	GehkII	Kilimli IV
00/XII	Alacaağzı IV	Asma V	Amasra I	Ihsaniye VI	Gehk II	Kilimli IV

Yukarıda görüldüğü gibi, Kozlu ve Karadon'daki kartiyelerin puan cetvelinin dibine yapışması, sadece ani nüfus patlamasını (veya dengesiz demografik yapıyı) değil, bu bölgelerdeki aşırı kapasite ataletini de kanıtlayan önemli göstergelerdir. Geçen yıl sonu itibarıyla klasman birincisi olan Amasra I, hâlâ üçüncü olmasına rağmen bir yıl içinde çok hızlı (% 72'lik) bir performans düşüklüğü kaydetmiştir.

- Numune altı kartiyeden dördüne (Alacaağzı IV, Ihsaniye VI, Asma V ve Kılımlı IV) ilişkin teorik çıkartım kapasitelerinde (yani, toplam arın yüzeylerinde) bir yıl içinde hiçbir değişiklik olmadığından, bunların nüfus yoğunluğu, çıkartım ve *izafi randıman* verilerinin değişim mertebeleri, sırasıyla, yine bunlara ait nüfus, çıkartım ve *nominal* randıman verilerinin değişim mertebelerine eşittir. Çizelge 5, 8, 9 ve 10'daki ilişkin veriler ile Çizelge 12'deki mütakabil emsalleri arasındaki ufak tefek farklar ise hesap yuvarlatmalarından kaynaklanmaktadır.

4. TOPLU DEĞERLENDİRME SONUÇLARI

Bu incelemenin muhtelif gözlem, tesbit ve sonuçları arasında bulunan ve üzerine azamî önem atfedilmesi gereken bazı seçkin örnekleri toparlamak amacıyla, TTK'nın bir yıllık işletme muhasebesinin başlıklarına ilişkin sayısal verileri özetleyen aşağıdaki muhtasar çizelge düzenlenmiştir. Buraya kadar geçilen bütün işlemlerde olduğu gibi, aşağıdaki çizelgede de birim verilere ve günlük tonaj tutarlarının -yıllıklarda, 1999 için 301 ve 2000 için de 296 işgünü; aylıklarda ise, 99/XII ayı için 27 ve 00/XII ayı için de 22 işgünü üzerinden alınan- ortalamalarına itibar edilmiştir.

Çizelge 14. TTK'nın 1999 ve 2000 Sonları Arasındaki İşletme Muhasebesinin İcmali

TTK'nın Bir Yıllık Muhtasar İşletme Muhasebesi									
Çalışma Üniteleri	Çıkartım Miktarları			İşgücü Nüfusu			Randımanlar		
	Tonaj (ton/gün)		A (±%)	Puantaj Kaydı (kişi)		A (±%)	Randımanlar (kg/Yv)		A (±%)
	1999 Sonu	2000 Sonu		1999 Sonu	2000 Sonu		1999 Sonu	2000 Sonu	
Numuneler	1.793	2.452	+36,8	770	1.203	+56,2	2.329	2.038	-12,5
Diğerleri	5.012	7.940	+58,4	2.911	4.769	+63,8	1.722	1.665	-3,3
E Ayaklar	6.805	10.392	+52,7	3.681	5.972	+62,2	1.849	1.740	-5,9
<i>Mekanize</i>									
Kartiyeler	1.236	1.215	-1,7	358	503	+40,5	3.453	2.416	-30,0
£ Kartiye	8.041	11.607	+44,3	4.039	6.475	+60,3	1.991	1.793	-9,9
Diğerleri				6.886	7.505	+9,0	-	-	-
£ İçeri				10.925	13.980	+28,0	736	830	+12,8
Dışarı				5.405	4.769	-11,8			-
E TTK	6.200	7.793	+25,7	16.330	18.749	+14,8	438	476	+8,7
A : Tramlı olarak basılan ve italik dizilen <i>değerler</i> satılabilir tonajlar ile fiilî Değişim yevmiyeler esas alınarak hesaplanmış olan resmî satılabilir randıman Oranı verileridir; diğerlerinin tamamı tuvönan tonaj ve puantaj kayıtlarıdır.									

Yukarıdaki çizelgede ve daha öncekilerde aktarılan sayısal verilerden çıkarılan sonuçların bazı seçkin örnekleri aşağıda sıralandığı ki gibidir :

- Havza'da bir tür *milat* gibi rağbet gören 2000 yılının bir muhasebesi çıkartılacaksa, **bütün hesaplar 99/XII-00/XII arasında geçen on iki aylık (yani, yıllık) dönem esas alınarak yapılmalıdır. Tersine -yani, yıllık ortalamalara göre tutulacak olan- bir muhasebe, her şeyden önce adalet ve hakkaniyet çerçevesine sığmadığı gibi, sağlıksız sonuçlara da yol açar.**
- **Özellikle Kozlu, Kilimli ve Gelik'te -kimi kartiyelerde % 80'e varacak kadar- aşın ölçekte atıl çıkartım kapasiteleri bulunmaktadır.**
- Havza'nın uzunayaklarındaki reel çıkartım kapasitelerinin daha yarısının bile kullanılmadığı ve görülmektedir.
- Kimi kartiyelerdeki işgücü nüfusu ikiye katlanmış ve Havza kartiyelerinin nüfusu da % 60,3 artmıştır. Bu boyutlardaki bir nüfus patlaması, sadece *mükellefiyet* uygulamalarının başlangıç dönemlerinde yaşanmıştır.
- Kartiyelerden yeraltının başka kesimlerine yönelen işgücü hicreti hâlâ devam etmektedir.
- Kartiye nüfusunda % 60 kadar artış kaydedilmesine rağmen (2) .Ns.'lu Kadro nüfusunun toplam kartiye nüfusuna oranında % 4'lük alçalma gözlenmesi ise, kartiye nüfusunun 2 .Ns.'lu Kadro'daki personele henüz yeterince empenye edilemediğinin bariz göstergesidir.
- Kartiyelerdeki nüfusun toplam içeri nüfusuna oranı bir yıl içinde % 25 artış kaydetmesine rağmen, içerideki nüfusun yarısından fazlası hâlâ kartiyelerin dışında yerleşiktir.

- Kartiye nüfusunun % 60 kadar artmasına rağmen, tuvönan tonajın sadece % 44 oranında artabilmesi, mevcut işgücü fazlalığının yeterince üretkenleştirilemediğinin en bariz kanıtıdır. **Nüfus fazlalığı, ancak ve ancak, mevcut kapasite ataleti lâığı veçhile giderildiği takdirde firetkenleştirilebilecektir.**
- **Havza'da mevcut 29 kartiyenin pnö'matik patlatma yöntemiyle kömür çıkartan üçü, toplam kartiye nüfusunun % 9'unu barındırdığı halde, diğer 26 kartiyenin tuvönan tonaj ortalamasına yarım turdan fazla bindirmiş ve toplam tuvönan tonajın % 15'ini sağlamıştır. Havza'daki tuvönan tonajın bir yıl içinde yarı yarıya artmasına ve anılan üç kartiyenin toplam çıkartımının da düşmesine rağmen, yarı mekanize kartiyeler daha az ortalama nüfusla hâlâ daha fazla kömür çıkartmaktadır.**
- **Bu incelemenin en çarpıcı sonucu, nüfus artışından % 13 daha fazla randıman artışı kaydeden KandıUi'deki üç kartiyenin üçü ile nüfus artışının yarısı kadar randıman arttıran Amasra'daki üç kartiyenin ikisinin gösterdiği performanstır. O nedenle, dört-beş yıl önce "... Kandilli ve Amasra'daki 'verimsiz' ocakların hepsinin derhal kapatılması..." yönünde amansız fermanlar biçen Ankara'daki 'verim muhasebesi uzmanları'um gözüne bu sonucu dürtmek gerekmektedir.**
- 99 sonu itibarıyla, yarı mekanize üç kartiyedeki ortalama randıman diğerlerini ikiye katlamıştır ve aynı üçlünün ortalama randımanı, bir yılda % 28 düşmesine rağmen, diğerlerinin ortalamasına hâlâ yarım tur bindirebilmektedir. Son yılın olumsuzluklarına rağmen, yarı mekanize kartiyelerde erişilen üretkenlik düzeyi, insanlarımızın mekanize yöntemlere intibaka yatkın olduğunun göstergesidir.
- **Tamamının (2) Jfs.'lu Kadro'da istihdam edilmesi tasarlanan 4.012 adet taze madencinin 700'ü (% 17,4'ü) -yine tamamı birden anılan kütükten silinmemiş olsa bile- 2000 sonu itibarıyla, kartiye kütüğünden fiilen silinmiştir.**
- Gerek numune kartiyeler, gerekse de Havza'nın bütünü itibarıyla, **taze nüfusun (2) •Ns.lu Kadro'da kütüğündeki dağılımı mütenasip ve gayet dengelidir.**
- **(2) Xi.'lu Kadro kütüğüne -eskisiyle ve yenisiyle birlikte- kayıtlı nüfus, numune altı kartiyede bir yıl içinde 4/5 artış kaydetmiş; diğer kadrolara kayıtlı nüfus ise -% 4,3 gibi çok cüzi bir mertebede bile olsa- alçalma kaydetmiştir.**
- Puantaj kayıtlarına itibar edilmeyip, "fiili" tertip rejimi esas alındığında, kartiyelerde istihdam tarzının (dolayısıyla, demografik yapının) çehresi de aniden değişmekte ve bambaşka görünüm ortaya çıkmaktadır. Numune altı kartiyede çalışan (2) Jfs. personeli arasında % 16,3 ile % 76,1 arasındaki geniş bir genlikte dalgalan işgücü kaçakları bulunmakta ve altı kartiyede % 41,3 mertebesinde bir zahiri işgücü kaybı olduğu görülmektedir. Yani, Havza'da sarma altına girmesi gerekenlerin **en az** yansı, alâkasız yerlerde kazma-kürek sallamakta veya bunlara **sanal "fiili"** yevmiyeler yazılmaktadır. Dolayısıyla, tuvönan tonajı (2) JİZ.lu Kadro erbabının **sanal "fiili"** yevmiyelerine bölüp sonucu da **"PAÜİ" Randımanı** olarak tanımlamak abestir. **"PAÜİ" Randımanı** artık pek somut bir anlam ifade etmekten çok uzak kalan, abes, köhne ve kadük bir parametredir.
- iş programlarının müesseseler ve işletmeler arasındaki kontenjan dağıtımı, denge ve hakkaniyet gözetilen bir yaklaşımla uygulanmaktadır. **Ancak, kartiyeler arasındaki dağıtım gündeme geldiğinde, bölüşüm dalaşma dönüşmekte; prim hesapları da devreye girerek, ya kıyametler kopmakta; ya da -akıl almaz sunî dengeler icat edilerek- "nylon" programlı "nylon kartiyeler" zuhur etmektedir....**

5. ANA FİKRİN ANA ZİKİRİ

İncelemenin esas ve talî amacı doğrultusunda, değerlendirme sonuçlarının ana yorumu meslektaşlara bırakıldığı için, aşağıda aktarılan manşet ölçeğindeki birkaç ana mesaj dışında, herhangi bir öneri veya tavsiyede bulunulmamıştır.

- Havza'da işbaşı yapan 4.012 madencinin, 12 aylık bir süre zarfında, gerek TTK'nın genel iş performansına, gerekse Havza'daki insan unsurunun çoktandır küllenmeye yüz tutan çalışma iştiafına çok olumlu ve önemli katkılarda bulunduğu kesinlikle inkâr edilemez. Ancak, *taze* madencilerin estirdiği anî bahar giderek dönmekte; yeni filizlenen umutlar ufak ufak tavsamakta; ayrıca, havanın her an kararması da ihtimal dahilinde bulunmaktadır.
- Bıkmadan usanmadan sorgulayıp, berbat gidişata müdahale için inatla uğraşmadığı sürece, kötü işleyen hiçbir sistem kendi kendine düzelemez.
- **Çıkartım kapasitelerinde!» mevcut atalet artık iflah olmayacak** [ya da tıpkı bir kara kader gibi(!) kaçınılmaz] **ölçekte müzminleştiyse**, daha fazla debelenmekten bir an önce vazgeçip, **geleneksel uzunayakları** (veya *gorenelysel emekyoğun işletme yöntemlerinin hepsini*) **derhal terk etmek gerekmektedir**.
- **Herhangi bir mekanize** (ya da *yarı* mekanize) **sistemin Havza'ya adaptasyonu durumunda, sistem**, salt kazı tarzı ile birlikte değil, ihzarat, nakliyat, ikmal, bakım-onarım, istihdam ve eğitim tarzlarıyla da birlikte -ya da kestirme ifadeyle- **kendi kültürel ve felsefi disiplini ile birlikte benimsenmeli** ve aksamaksızın işleminin selametim teminen de, **sistemin gerektirdiği bütün altyapı değişimleri sistemin kuruluşuyla eşzamanlı olarak gerçekleştirilip, ölçekten sağlanacak tasarruflar (economies of scale) maksimize edilmelidir**.
- TTK'yı altı-yedi yıl önce yönetenlerin -salt Ankara'nın ateşini söndürme galesiyle- bölüm yönetimlerine varana kadar bütün astarlarına da tebelleş ettikleri anlamsız, ayarsız ve bulaşıcı '£%ü/me' isterisinin acilen tedavisi artık zaruret kesbetmiştir. **Eğer ki, herhangi bir küçülme ile gerekiyorsa, onu da TTK Yöneticileri** -salt Ankara'ya şirin görünebilme uğruna, orayı burayı rasgele budamaktan vazgeçerek- **kendi iradeleriyle gündeme getirip**, Havza Kamuoyu'nun vicdanı indinde olanca saydamlığıyla tartışarak çalışanların da rızalarını aldıktan sonra -akılcı bir planlama ve zamanlama sistematığıyla yürütmek kaydıyla- **yine bizzat kendi iradeleriyle uygulamalıdır**. Bu cümleden olmak üzere, "zarar minimizasyonu" safataları ya da "yeraltında" entegrasyon bahaneleriyle, **üretimden de küçülme yeltenmelerine asla taviz verilmemeli; tersine, üretim maksimize edilmeli ve kapatılan bütün ünitelerin ihya imkânları ile ihtimâlleri kitlesel ölçekte yeniden tartışmalıdır**.

BORÇ İKRARI

Müellif -2001 Şubatı'nda başlatılan ve sırf TTK arşivlerinden aktarılan çeşitli sayısal verilerin gözlenmesi ve yorumundan ibaret olduğundan, **başka bir kaynaktan yararlanmadan hazırlanan** bu incelemeyi sonuçlandırarak verilerin tedariki ile değerlendirilmesi hususunda- kıymetli yardımlarım kendisinden esirgemeyen aziz meslektaşlarından Sayın Çetin Onur, Recep Danacıoğlu, Kemal Reşit Kutlu, Enver Karaçam, Avni Cinel, Cemal İnam, Ali Osman Bilir, Mehmet Tatlısöz, Hüsnü Ünal, Nevzat Güzel ve Cengiz Akçe ile Genel Maden-İş'in Armutçuk, Kozlu, Üzülmüş, Karadon ve Amasra Şube Yöneticileri'ne medyun-u şükran bulunmaktadır...